

KINIZSI PÁL.

**NÉPIES
HŐSKÖLTEMÉNY
TIZ ÉNEKBEN.**

**IRTA
TÓTH KÁLMÁN.**

PESTEN,
Nyomta s kiadá Bucsánszky Alajos.
1853.

A NÉPNEK.

„Térem az ember, mint a subagallér.”

Közmondás.

BEVEZETÉS.

Történetet mondok, bár egy kicsit régít,
De azért menj rajta atyámfia végig...
Magyar történet ez, magyar a ki mondja,
Magyar ennek ize, minden szava, pontja.

S mert magyarnak irom, nem is cifrázom ki,
Nem kell a magyarnak hímes hámos holmi....
Minek is ott macskát árulni a zsákba',
Hol tisztán belátni a szent igazságba.

S ámbár olly rég esett egész történetem,
Hogy akkor csak falu lehetett Debrecen;
De azért szent igaz, olly igaz valóban,
Minthogy hat betű van a „B i b l i a” szóban.

A magyarnak multja csillagos ég, mellyen
Andalgó örömmel mereng el a jelen,
S mennél tovább nézi, nagy hosszasan nézve,
Annál több csillagot veszen rajta észre!

ELSŐ ÉNEK.

Nagy melegen süt le sugara a napnak,
Pedig jó ideje, hogy már learattak.
Az utakon egy egy buzás szekér mégyen,
Tán télire valót visz örletni épen.

K i n i s helységén tul fekszik egy kis halom,
Mellette áll csörgő patakon egy malom.
A malom gazdája már nem mai gyerek,
Meghaladta ő már jóval a hetvenet.

Nem is dolgozik ő... csupánság csak fia,
Az ő úgy nevezett K i n i z s i P a l i j a
Tíz, husz molnár legény e fiuhoz semmi!
Ott van ő a gáton, mikor ott kell lenni.

Most is amott áll ni! az iszonyu gyerek...
Kötélnek megjárják karjain az erek -
Majd egy ölnyi magas!.. s millyen hozzá lába?!
Rajta mint oszlopon egy ház is megállna.

Hosszu barna haja roppant vállát veri...
Mi csűrés csavarás?... nagyon jól áll neki.
Nagy fekete szeme, s tüzes pillantása:
Komor, sötét éjben az ég villámlása.

Öltözete: munkás.... s mégis tiszta nagyon,
Meg nem látszik rajta, hogy ma szombat vagyon.
Egész talpig olyan mint annak a rendje,
Még az irigység sem talál hibát benne.

Bajusza fakadni épen csak most kezd ki -
Éveinek száma alig huszat tesz ki...
Egyé olvadt cédrus, s tölgy e szörnyü legény
Kibe bele kapni a fergeteg is fél.

,Hej K i n i z s i P a l k ó ! be csak jól is jártál!
Hogy világot nem a mai korban láttál...
A mai világban - egyre teszek százat -
Mint afféle csudát pénzért mutatnának.

Hanem Palkó öcsém - megkövetlek szépen -
Te nekem nem tetszel egész épenségben.
Hazád földén pusztít cseh, német, és török,
S te roppant erőddel a buzát öröld.

Édes Palkó öcsém! ezt már nem jól teszed,
Ha csak épen nincsen uborkából eszed -
Magyar becsületre! sokkal jobban tennél
Ha M á t y á s hadában katonává lennél!'

„Rég gondoltam én ezt, s életemet bánom!
Hogy erős létemre zsákokat kell hánynom.
Ha paripát látok nyalka huszár alatt,
Kivánságban szívem majd nem ketté hasad.

Oda vágyik szívem, hol harc, és hir vagyon,
Molnár mesterségem meguntam már nagyon.
Éltemet szívesen szép hazámnak adnám
Csak volna, a kire szüleimet hagynám!

Avval látogatott meg engem az isten,
Hogy vén szülőimet kire hagynom nincsen...
Szegény szülőimék gyámolatlan, vénnek,
Ha én nem ápolnám tán éhen vesznének.

Volna csak nekik mit aprítani a téjbe,
Hagynám én azonnal mesterségem félbe.
S eszem bunkójára venném azt: hogy laza,
Ki fegyvert nem ragad, ha vészben a haza.

De ezt nem tehetem!.. vétek volna vétek,
Hogy mig én aratok harci dicsőséget;
Magas asztal mellett üljön apám, anyám -¹
Vagy még - isten bocsá' - kolduljon is talán.”

Ekép gondolkodott a jó szívü legény,
S munkálkodott abban, miben termett szegény.
Hányta a zsákokat le a sok szekérről,
Kik örletni jöttek a közel vidékről.

Mibe három ember nem mert bele kapni,
Egy kézzel szokta ő mind azt dobálgatni....
Ki ekkor messziről nézte, hogy mit csinál,
Azt gondolhatta, hogy: lapdával hajigál.

Hogy kiüresedtek a buzás szekerek
Zsákjukat halomra rakta Palkó gyerek.
S mikor lesz meg a liszt? ezen kérdő szóra
Eképen felel meg: „kedden viradóra.”

Elmentek a kocsik. Palkó magát fogja,
És nagy busan rá ül egy nagy zsák halomra -
Buzával megtömött zsákhalomra, melyet
Magának a patak hűvös partján vetett.

Lehajtja bus fejét.... s bibelvén kezével,
Rettentő dolgokon kószálgat eszével.
Miről gondolkozik?... vérről... piros vérről...
Véres paripáról... véres - dicsőségről!

¹ Magas asztal mellett ülni: sovány ételmet jelent.

A pataknak partján Palkónk édes anyja
Már a vacsorálni valót tisztogatja.
A patak hullámai a hal héjját hordják -
A gazdasszony készít jó halászos potykát.

Mellette a fehér haju malmos gazda,
Hogy tőle is legyen a családnak haszna,
Ha már más dologban se használ, sem árthat,
Nagy molnár csuszáknak gyurásában fárad.

S miglen munkájában reszket a vén keze,
A harcos multakon kalandozik esze...
S miglen egy pár köny csepp hull le orcájáról,
Lassan dúdol egy dalt V á r n á n a k harcáról.

Aztán az anyjukkal néhány szóba ered
Az ön árnyékának is köszönő öreg.
Össze háynak mindent... szólnak arról, erről,
Véres időkbéli féltő szerelemről.

Ámde e beszédet jó Palkónk nem hallja,
Magát egészen bú-bánatának adja.
Gondolkozásából - bár milly nagy erővel -
Még a földindulás se rázhatná őt fel.

De mit meg nem tehet erős földindulás,
Megteszi Palkónál azt egy valami más.
Észretériti őt trombiták zugása,
Kardoknak csörgése, lovak dobogása. -

Vitéz M a g y a r B a l á z s vezérnek dandára
Harcból visszatérve, épen arra jára.
Szép egy dandár, minőt a szem ritkán láthat
Be illenék az ur isten gárdájának!

Azok a huszárok! azok a huszárok!
Jaj be csak aranyos, gyönyörű jószágok!
Csókolni való szép, gyönyörű leventék,
Hányják, vetik széles vállukon a mentét.

A dandár oldalán, és pedig a balon,
Vitéz M a g y a r B a l á z s, a vezér lovagol.
Nem futok át rajta úgy suttyomba, hamar -
Már csak azért is, mert a neve is M a g y a r !...

A vezér most van még legszebb erejében
Évei számának negyvenedikében,
Gömbölyü orcája férfiasan piros,
Bajussza tömött, és.... szóval: igen csinos.

Testének nagysága nem látszik meg nagyon,
Mert mostanság deres paripáján vagyon -
S a paripa táncol... talán bizon érzi,
Hogy számtalan ember gyönyörködve nézi.

Hó színü zekéjén a deli vezérnek,
Az arany, és gyémánt annyi, hogy temérdek!
A mai világban - tisztességgel szólva -
Akár hogyan, de le-irigyelnék róla.

Arany kardkötője, s hozzá fringyiája,
Mennyit érhet, nem tom... csak azt tom, hogy drága.
Ha az enyim volna - hasonlatnak veszem -
Összetehtném ám szépecskén a kezem!

A fő vezér mellett van több szép levente:
Perényi Pál, Csúz Mór, meg Rozgonyi Bence,
És Bátori István, a kinek az apja
Mint zászlós odahalt a v á r n a i harcba.

Képzelfelhetni a mi Palkónk ezt hogy nézte!
S ennyi szépet látván, szívében mit érze!
A jó izü nézés alatt - nem tom számát -
De legalább husszor megtörülte száját.

Százsor is mondotta: jaj eszem a lelkét!
Tévén utána száz, meg száz ezer ,e j n y é t ’,
Káromkodott, sirt és sóhajtott egyszerre,
Hogy már miért is van molnárnak teremelve!

De majd elfelejtem! - most jön csak a java -
Egy szép lánykát is bir Magyar Balázs hada...
Kérditek kicsoda?... a vezérnek lánya,
Kit apja mulatni felviszen Budára.

Könnyü magyar ménen ül a szép teremelés,
Minden mozdulatja egy egy szellő lejtés...
Karcsu egy kis jószág, és domboru melle
Ingerlő mód-képen hullámozik fel, le.

Bókoló kis fején nem tom hogy mi vagyon,
Csak az egyet tom, hogy: jól áll neki nagyon.
Arany fátyol folyja barna haját végig,
Mint a fölkelő nap az éjszaka képít.

Aztán mind e mellett minő kék a szeme!
Csak gyerekség hozzá az istennek ege....
Beszél ez a kék szem.... lever... és mosolyog -
Szóval: a legényre veszedelmes dolog.

Hát még milly gyönyörű halovány orcája!
S félig megrepedett bimbó forma szája -
S az a picinke láb!... az a kis portéka,
Nem nagyobb az mint egy garas ára gréta!..

Szóval: szépségével szép M a g y a r J o l á n k a
A legények szívét igen nagyon bántja....
Hogy ha ugy’ minő volt, mostanában élne,
Utána futna mind a sok arszlánféle.

Ámde Kinizsi Pál - hogy hát rája térjek -
Nem is látta ezt a szép fehérccselédet. -
Oda támaszkodott ő a malom gáthoz,
S csak a huszár jutott szeme világához.

Nézett.... nézett nagyon - majd kiugrott szeme,
Harcos csatákon járt, kalandozott esze....
Gondolkozva nézett a sok leventére,
Mig egy csengő hangra fölocsúdott végre.

Ugyan is Jolánka a szépséges leány
Igy szólt a vezérhez: ,édes kedves apám!
Nagyon megszomjaztam, hozasson hát kérem
E hűvös patakból egy kis vizet nékem.'

Hogy ezt hallá Palkó, több se kellett neki,
Sötét tekintetét, a hang felé veti,
S ámbár dicső lelke tudj' isten hol jára,
Kész volt a lánykának kész szolgálatjára.

Előtte feküdt egy nagy malomkő, melyet
Más három, négy ember helyéből el nem tett.
S a roppant malomkő szürke tetejében
Egy friss hideg vízzel telt korsó állt épen.

A mi Palkónk egyből hogy kettőt ne tegyen,
És szolgálatjával meglepő is legyen
Fogja a nagy követ, és kinyújtott kézzel,
Azon egy korsóval a lány felé mégyen.

Nem inog ő semmit - noha vagy négy mázsa
Kezeiben az a nagy malomkő - táca -
Olly könnyen visszi azt a szépséges lánynak
Miként mai inas a porcellán - tálat.

El viszi a lánynak... szépen megkinálja...
Egyszersmind pediglen fel is tekint rája...
De csak egyszer néz fel.... nem bír nézni kétszer -
Leveri azonnal a szépséges kék szem!!!

Szegény Kinizsi Pál magát elfelejti....
És a malomkövet a lány elé ejti!...
Fúj.... és rángolódzik.... sápad.... vajon mi a?...
.....Megütötte Palkót a szerelem nyila!

És át érzi azt, a mit so se érzett,
Mintha bevett volna elkábitó mérget;
Lesüti a szemét.... míglen a leventék,
Kik előbb bámultak, most jól kinevették.

Különösen pedig egy morva portéka,
Cilleinek itten maradt ivadéka
Kacagva eképp szólt: ha! ha! ha! a szarka
Nagyon sokat akart, de nem bírta farka.

Szegény Kinizsi Pál most furcsákat érte -
De mit se tehetett.... mert meg volt igézve...
Hej! az a szerelem ármányos egy jószág!
Magját boszorkányok országából hozták.

Maga a vezér is általlátta nagyon,
Hogy Palkónk iszonyu egy zavarban vagyón,..
És így szólt hozzája: Mi bajod van gyerek?
Tán az emelésben megszakadt az ered?

Hogy is gondolhattad, mikor kérnek inni,
Tányér gyanánt egy nagy malom követ vinni?!
Látod, látod! mostan meg szakadtál bele -
Benn maradt a fában a fejsze, s a nyele!

Ezen egy pár szóra a piritó szégyen
Festéket vert Palkó elborult képében...
S mindössze csak ennyit szólhatott, hogy: „...izé...
Furcsa bajom lehet!.. de mi, nem tom biz én!...”

Szegény Kinizsi Pál! nagy bajod van néked!
Gyilkos láncára vert a szerelem téged!
Nagy bajod van! mert hej! egy vezérnek lánya -
A ki a te szegény molnár szived bántja!

De mit Kinizsiben egy lélek se láta -
Észre vette azt a szépséges Jolánka...
Hej! a leány szeme talán halnak termett,
Hogy mindjárt átlátja a szerelem tengert.

És míg Kinizsire nagy hosszasán nézett
Eddig nem tapasztalt szivdobogást érzett -
Megtetszett neki a derék molnár legény...
(Nem néz a sziv arra: ki gazdag, ki szegény.)

És várta Jolánka míg felnéz majd Pali,
Hogy biztatóan fog rája k a c s i n t a n i ...
De Pali világért se nézett a lányra -
Baj volt már szívének hogy egyszer is látta!

Ezt látván Jolánka - hozzá ekép zengett:
,Édes atyámfia! mi bántja kegyelmed?..
Van valami szívéen mint egy nehéz álom?..
Szóljon, majd segíték... én kelmed sajnálom.’

Ezen szép szavakra Kinizsinek szive
Majd nem repedezett száz, meg ezer izre...
Felemelte lassan veritékes fejét,
S érzé, hogy már vissza nyerte volt erejét.

Aztán tisztelettel fordult a vezérhez,
S kezdett dörgő hangon illy forma beszédhez:
,„Nagyságos ur! fekszik szivemen valami,
Ne haragudjék, ha ki fogom mondani.

Mért, miért, azt nem tom... az előbbi percben
Mint egy megigézett nagyon roszul lettem,
És mert a malomkő kiesett kezemből -
Volt mit hallanom a nyalka hadseregtől.

Megmutatnom azt hát engedje kegyelmed,
Hogy a kinevetők hiába nevettek....
Legkiváltkép az a bársonyos ur amott....”
S ezzel a C i l l e i félére mutatott.

Aztán széjjel nézvén Palkónk, haragjába,
Felfűzte a követ hatalmas karjára;
S olly nagy gyorsasággal forgatta a követ,
Hogy hát káprázásba hozta volt a szemet.

Miután pediglen többször megforgatta,
Iszonyu erővel feje fölé kapta,
S sodorván rajt’ egyet - fogta szépen, fogta -
S vagy tiz lépésnyire magától eldobta!...

Aztán lesütötte ismét mérges fejét....
S megfeszítvén magát, összefonta kezét -
Fujt, és zihált mint egy haragitott bika,
Mellyet halántékán sujt a tagló foka.

Nojsze’ kidüleszté szemét a hadsereg,
Látván, hogy Kinizsi, a molnár mit mivelt.
S többen mondták: „Eb a lelke fa szekere!
Ennek a fiúnak van ám még csak keze!”

A tiszt urak pedig mondák: „kár örökre,
Hogy Kinizsi nem jó a pogány törökre,
Ott találna ő csak igazi jó utra -
Bár faházból való, még fakóra jutna.”²

A bársonyos urfi, ki elébb nevetett,
Sok mindenfélét beszélt, és rebegett...
Annyi igaz, hogy a fából szakadt pulya
Bámulástól majd a lováról lehulla.

Még Magyar Balázs is a fejét csóválta,
Hogy eztet a mesés furaságot látta...
S szólt magában: „van sok iszonyu vitézem!
De hogy ilyen egy sincs, arra fejem tészem.”

Aztán oda hitta Kinizsit magához,
S sok „é d e s f i a m !”ot illesztvén szavához,
Vezéri kezével, melyet fedett mente,
A molnár legénynek vállát veregette.

² F a h á z b ó l v a l ó : az az: szegény. F a k ó r a j u t n i : szerencsét jelent. Néhol félgunyos kifejezése a rangnyerésnek.

Megkérdezte nevét... hitta katonának.
De Palkó nem engedte a vezér szavának,
Azt mondta: „bár szíve kívánja, nem mehet -
Ezt parancsolja a gyermeki szeretet.”

Az öreg Kinizsi, a megöszült apa
Mind ezeket nézte, s jó izűn hallgatta...
Ő ugyan a tetten egy csöppet se bámult,
Látott ő fiától már több furaságot.

Hanem az jól esett apai keblének,
Hogy olly jó szíve van édes gyermekének -
S míg jó kedvét tölté egyetlen egy fián,
Köny hullt orcájára a nagy öröm miá.

Hát a szép Jolánka ugyan csak mit érze?..
Palkót örömteli könyes szemmel nézte -
Ugyan vert szívecskéje, mint vad galamb szárnya,
Melly ágasbogas közt vesztett párját várja.

Hej ha Palkó tudja mit érez Jolánka
Magát örömében tán a földhöz vágja;
De a bubánatos, félő molnár legény
Illyenről álmodni se mert volna szegény.

Ezalatt a vezér arról gondolkodott,
Hogy menjen jól véghez ez az egész dolog,
S azt határozá, hogy hát pénzt ad az apának
Fiát meg elviszi huszár katonának.

Már beszélni akart, és nyulni zsebébe,
Midőn levelet kap nagy hirtelenébe -
Mellyben szórul szóra - hamar volt bár írva -
Írás tudó ember olvasni ezt birta.

„Én polgár ruhában mindezeket láttam,
S magamat ez ügyben poróbára szántam...
Ki tudom, hogy millyen Kinizsi Pál szíve,
Vajon hazájának, s királyának hive?..

Ha igen, akkor majd tudom mit kell tenni -
Azért kegyelmednek rögtön el kell menni...
További parancsom kegyelmed elvárja:
H u n y a d y M á t y á s , az országnak királya.”

Mig a nagy levelet olvassa a vezér;
Palkóhoz Jolánka illyen formán beszél:
„Megtisztetem szépen derék kegyelmedet
Járuljon hozzám egy kevésbé közelebb!”

Oda ment Kinizsi.... és a kedves gyermek
Igy szólott hozzája: „mint nevezik kelmed?”
„Kinizsi Pál az én böcsületes nevem -
Mesterségem molnár, de én nem szégyenlem.

Hanem, izé.... hogy ha szabad tudni nékem
Én is kegyelmednek uri nevét kérdem.”
Engemet úgy hinak, hogy: „Magyar Jolánka.
Én vagyok a vezér egyetlen leánya...”

Kinizsinek e cím nagyon rossz esett,
S fájdalmában szegény majd kétségbe esett...
Ugy fájt az ő szive, s bubánatos keble,
Mintha ezer kovács pörölyt verne benne.

„Kelmed derék legény, - szólt tovább Jolánka -
Bár mint színre látom, a szegénység bántja:
Egy kis pénzecském van.... a mi nem kell nékem,
Én kelmednek adnám, hogy ha meg nem sértem.”

„Már pedig - szólt Palkó - én el nem fogadom,
Pénz, nem is magyarhoz illendő jutalom.
Bocsásson meg azért a lányasszony nekem,
Hogy ha adományát illendően megvetem.

Hej pedig jó volna kelmedtől egy emlék!
Mert hát én kelmedért tudj' isten mit tennék...
Én a lányasszonyért, nem is mondok sokat
Leverném az égről mind a csillagokat.”

Ezt mondta Kinizsi, habár furcsa holmi -
No de ő nem tudott másképp udvarolni!
Azt a mit érezett, tisztán mondta ő el,
A roppant szerelmet, roppant nagy erővel.

Ezek után Palkó össze szedte esztét,
Mert átlátta, hogy már nagyon sokat beszélt -
Azért, hogy hát helyre üsse a rossz dolgot
Ön szájára ütött, s „u r a m b o c s á t” mondott.

De a szép Jolánka nem haragudt épen,
Sőt inkább bámult a nagy egyszerűsége...
És örömeiben úgy ugrált a lóháton,
Mint egy kis madárka a hosszú faágon.

Aztán pedig így szólt a szép leányasszony:
„Én kelmedre derék legény nem haragszom...
És hogy ha nem elég uri szavam rája,
Im! itt van kezemnek magyar parulája.”

Eztán ki nyújtotta kezét szép Jolánka,
Mellyet is a midőn Kinizsi Pál látta;
Bár majd elveszíté zavarjában esztét
A lánynak markába ütötte vas kezét.

Szép Jolánka ekkor - csak pár percig tartott -
Lassan megszorítá a vas gyuró markot...
Lassan szorítá meg, de Palkó azt érzé:
Hogy ezer lángos tű szurkálta, és vérzé!

Érzett ekkor Palkó furcsa csiklándozást -
Égés forma érzést.... meg oszt valami mást...
Elég az hozzá, hogy a kezét kikapta,
S gyönyörű Jolánkát a faképnél hagyta.

Lesütötte fejét a szerelmes fiu...
És lett siránkozó, levert, és szomoru -
Mind össze pedig csak ennyit rebeghetett:
,Szegény Kinizsi Pál! jaj neked! jaj neked!'

Ezzel oda lábolt a vizmalmi gáthoz,
S oda támasztotta bus fejét a fához...
Nagy volt a malomnak tik-tak kopogása,
De nagyobb volt Palkó szive dobogása.

Furcsa egy jószág is az a szivszerelem!
Valóságos csalfa hurkot vető verem -
Elcsipi az embert, bár ez nem akarja
Azután pediglen ugyan helybe hagyja!

Szegény Kinizsi Pál is illyformán jára,
Hogy szemébe tünt a bűbajos Jolánka -
El ment volt utána Kinizsinek haja
Bár maga nem tudta, hogy ugyan mi baja.

Huzta őt valami ahhoz a kis lányhoz,
Mintha volna kötve lánc bal oldalához,
Mellynek egyik vége: szive gyökerében...
Másik vége pedig a leány kezében.

Azonban a sereg megindult végképen -
Palkó bár nem nézte, jól tudta, hogy mégyen.
Mert a hadvitézek rá ezt kiáltozták:
,Hős Magyar Herkules! isten... isten hozzád.'

Kinizsi Pál azért nem nézett volt hátra,
Mert könye csepegett mind két orcájára -
Átallotta, hogy a vitézek is lássák
Végig folyni arcán sűrű köny hullását.

Hogy már a vitézek messze... messze voltak
De még távolrul a kardok csillámoltak.
Vissza nézett Palkónk, és ugyan mit láta?
Kendőt lobogtatott feléje Jolánka.

Kinizsi Pál erre, keserűségében -
Minthogy a malomnál állott vala épen,
A viz mellől egy nagy fenyő szálát hozva,
A lány köszöntését ezzel viszonzta!

Ki messziről nézte a nagy fenyő szálát,
S nézte, hogy az minő bókokat csinálgat,
Azt gondolhatta, hogy: - bár rettentő dolog -
Valamellyik romlott falu tornya mozog!!!

Ezek után Palkó eldobta a fenyőt,
S keserőségébe merült mint azelőtt....
Aztán így sohajtott fel búbanatában:
Hej! mért uri lány ő?!.. vagy miért is láttam!?

Jolánka alig ért egy estációra,
Beteg lett... s öt napig nem ülhetett lóra.
A tábori orvos mondta: „E lány gyermek
Veszedelmes egy szivdobogásban szenved!”

MÁSODIK ÉNEK.

Az alkonyuló nap visszaható fénye
Bibor palástot vont a patak tükrére -
Befestette szépen ragyogó pirosra,
Minden habja olyan lett mint egy kis rózsza.

A falunak népe gyűlve csoportokba,
A szép hadseregről különfélét monda -
Beszélt kiki a szép tarka huszár népről,
Deli leventékről, a fényes vezérről.

„Ej! be szépek voltak...” - „Kár, hogy elmenének!”
„No az szent igaz, hogy gyönyörű vitézek!”
„Hát még milly bűbájos a vezérnek lánya!”
Széltibe száz meg száz illy megjegyzés járta.

„Legszebb volt Bátor...” - „Nem biz! szebb volt amaz
Ki a zászlót vitte.” „Dehogy! hisz az kamasz -
Olyan mogorva volt, noha maga derék,
Még csak nem is nézett kacsingatva felénk!”

„Menjen csak kegyelmed! hogy is akarná azt?!”
„Oly nagy ur egy lányért pillantást se fáraszt!”
„De hogy nem!... hisz egyik mindég ide nézett!”
„Az csak inasa volt egy uri vitéznek.”

Mind meg annyi között - szólt egy öreg polgár -
Egy se volt olly derék mint Kinizsi molnár!
Hogy megbámulta őt az egész hadsereg!
Fejem kötöm rá, hogy nincs ott olyan gyerek...

Be csak nagy egy kár hogy itthon tátja száját!
Hanem iszen később maga látja kárát...
No de vélje kiki a mit akar vélni,
Nem lehet több fejnek egy kalapba férni!

Mig a falusiak így beszélgetének,
Igen nagy baja volt Kinizsi szívének...
Nem tudott egy percnyi nyugalomhoz jutni,
Kebeléből szive kiki akart futni.

A lassan örölő patakmalom megett
Földre veté magát a szerelmes gyerek -
A fájdalom körmét szívébe be vágta...
S ott zokogott szegény, hol senki se látta!

Igazán mit érzett, nehéz kimondani -
Halvány volt, miként ha sirból kelt volna ki...
Össze kuszált haja a veriték alatt,
Lázás, halvány, hideg orcájára tapadt.

Később aztán fölkel a bus molnár legény -
Menni akart... de csak tántorgott a szegény!
Képzelve tölgyet, mely égi viharában
Ugy inog, miként a halvány árvalányhaj!..

Megállt hát Kinizsi, s fölnézve az égre,
Megindult volt nyelve illy forma beszédre:
„Hatalmas istenem! mit vétettem neked?!
Hogy érdemtelenül így büntetsz engemet!

Eh de mit kesergek - szólott szünet után -
Hisz meg nem érdemli ezt az a kis lány...
Ő most mulatozik... no de csak mulasson!
Én se sirok többé... nem vagyok vén asszony!”

Mig Kinizsi Palkó így en érölködött,
Édes kedves apja termett háta mögött -
És megüdvén vállát szeretett fiának;
Igy szólt: „Palkó fiam! rossz kedvedben látalak!

Tótágost áll eszed? hideg lel é, vagy mi?
Hogy még a malmot is oda tudtad hagyni.
Az elébb voltam benn... ebül áll a garat -
Ugyan Palkó fiam! mondd meg, mi a bajad?

Olly sápadt vagy, mint a... majd ki mondtam, hogy mi...
Kezdesz szemlátomást a testedben fogyni -
Rendetlen orcádon veriték van itt, ott...
Szólj!... éd's apád előtt talán csak nincs titkod.’

„Édes kedves apám! - felelt erre Pali -
A mi szivemen van, ki fogom mondani....
Nem szoktam én csűrő, és csavaró lenni,
Az az én bajom, hogy.... hogy hát... ízé... semmi!”

Szegény Kinizsi Pál! megjárta ő nagyon!
Azt se tudta, hogy hát szívében mi vagyon....
Sok furaság volt az a mit ő érezett....
Gúny arra a mai s z e r e l e m nevezet!

„Ádám látott illyet kis inas korában,
- Mormogott az öreg vén molnár magában -
Bizony édes fiam, már akár hogy veszed,
Annyi szent igaz, hogy nincs helyén az eszed!

Menj isten hírével, s aludjál egy nagyot,
Kószáló eszedet talán vissza kapod....
Menj no!.. nem hallod hát? nem é? bizony isten!
Ennek a fiúnak ma csöpp esze sincsen!’

Mig a vén Kinizsi ekép kötekedett,
Feléjük egy poros vándor közelgetett -
Szűk dolmány volt rajta... szattyán saru lábán,
S egy fakóba játszó nagy tarisznya hátán.

Vándor bot kezében... fején egy kis csalma -
Valamikor piros, most úgy félig barna....
S a kis csalma alól lelógó haj fűrtje
Vállára rendetlen fodrokban ömlik le.

Tartása gyönyörű.... úgy meg látszik rajta,
Hogy e poros vándor igaz Árpád fajta -
Lépése is nemes... noha gyors mint evet,
Szóval: olly szép, minő csak a magyar lehet.

Nagy sebesen járván az utakon, végre
A szép vándor a két Kinizsihez ére -
Hol is őket aztán imígy köszönté meg:
,Adjon az ur isten áldást, békességet!

Mint afféle vándort utam ide vetett,
S mint látják kelmetek már rám esteledett...
Egy kis nyugvó helyet kérnék éjszakára -
Inkább megfizetem, akár mi az ára.'

„Ejnye! be csak furcsa, akárki is kelmed,
Hogy hát ekép nézi le a magyar embert....
Kvártélyt a magyartól fizetésért kérni!
- Szólt a vén Kinizsi - ez lelkünket sérti!”

„Ugy van! - vágott közbe félboszusan Pali -
Épen ezt akartam én is csak mondani....
Magyarok vagyunk mi... nem szász, avagy sováb,
Nem mondja a magyar az utasnak: o d á b b !

Azért hajlékunkba, hogy ha tetszik, ingyen,
Mint utazó embert hozta a jó isten!
Ingyen, a mink csak van, tiszta szivből adunk -
De pénzért nem... mert hát mi magyarok vagyunk!”

Meg köszönöm szépen - szólt az utas erre -
Palkó szavaira jó izüket nyelve,
S ezt gondolta magas fõnséges szivében:
,Ismét rád ismerek édes magyar népem!'

A vándor Mátyás volt, az ország királya....
Ki felséges magát poróbára szánta -
Mert az szeget ütött koronás fejébe,
Miért nem áll Palkó hadi seregébe?!

Kinizsinek iszonyu nagy erejét látva
Ezt mondta: e fiu rossz magyar, vagy gyáva -
De talán más tartja vissza.... majd meglátom!
Én eztet a Sámsont tövig ki próbálom!

Ha szive is olyan a minő ereje,
Urrá lesz Kinizsi hadi seregembe.
No de majd meg látom! jó az isten, jót ád!
S mint látjuk meg kezdé már is a poróbát.

(Mátyás messzebb lévén, így hát nem hallotta
Mikor Kinizsi a vezérnek azt mondta:
Hogy, bár akarna, de katona nem lehet -
Mert ezt kívánja a gyermeki szeretet.)

„Nohát jó emberek - szólott a jövevény -
Szivességtek szerént vendégtek leszek én....?”
S a két Kinizsivel parulákat vágva
Szives beszéd közt a malom felé jára.

Kis vártatra, hogy már a malomhoz értek,
Vége hossza nem volt a sok szivességnek -
Egyik a vándornak bunkósát elfogta....
Másik meg kezével portól tisztította.

„Ott a patak... jó fris... tessék megmosdani!
Csak lásson hozzája - mondották - atyafi!”
És a patak felé mosdani menőnek
Tiszta vásznat adtak törülő kendőnek.

S hogy szivességüket tovább is folytassák
Kérték a vándornak nehéz tarisznyáját -
Felakasztják - mondák - majd a malom gátra,
Ott holnap reggelig egy lélek se bántja.

„De már - mondta Mátyás - azt át nem adhatom
Mert abba atyafi! enni való vagyon....
Én meg éhes vagyok mint valami farkas,
Annyit gyalogoltam máma, mint egy szarvas.”

„Lesz itt enni való - Palkó illy szót űze! -
Majd rak édes szülém még egy fát a tüzre...”
„Biz úgy - szólott az öreg - anyjuk láss utána!
Markolj be még egyszer a nagyobbik zsákba.”

A molnárné pedig mondá: „várj! lesz minden!..
S messziről kiálta: „hozta a jó isten!”
Messziről kiáltott a vándor királyra,
A konyha tűzhelynél sűrögve és járva.

Vén Kinizsi ennek igen nagyon örült,
S bajsza élégülve jókorákat törült.
Szólván a királyhoz: „’stennek hála légyen? -
Csak áldott teremtés az én feleségem!”

Ez alatt már Palkó - hogy szót ne halasszak -
Szépen elkészíté a vacsorás asztalt.
A vacsorás asztal pedig nem volt egyéb:
Mint egy molnár tuskó... formájára kerék.

Az asztal kendő volt három tiszta, új zsák -
Min ugyan nem voltak szövések, meg rózsák;
Hanem volt e helyett egy más cifrasága....
Mit barna festékekkel nyomtak vala rája.

Történvén az egész nyílt, szabad ég alatt;
Széknek szolgált egy egy tört fenyő szál darab -
Ámde a vendégnek, hogy legyen jó puha,
Szék helyett egy kövér kis darás zsák juta.

Mikor már a tuskón párolgott a jó hal;
Igy szólt vén Kinizsi tisztességes móddal;
,Tessék atyámfia!.. betárolt az asszony!’
S ismét nagyot törült a lógó ősz bajszon.

Kis imádság után ,cs és jó estét’ mondván,
Kiki leült enni székét huzván, tolván -
Mig Palkó nem tudván kivel legyen dolga;
,Csak tessék, mint otthon!’ a vendégnek mondta.

Hej! ha Palkó tudja: hogy az Mátyás király
Kit, „tessék mint otthon” szavaival kínál -
Nem evett volna ő de egy szikra halat,
Szájába fagyott vón’ a legelső falat!

Különben az asztal igen jól nézett ki -
A sürgő gazdasszony magáért jól tett ki...
A hal mellett volt egy nagy tál molnár csusza,
Min tejfölös zsirban a pörc sereg usza.

Mind meg ezek mellett tarhó is volt elég,
Mit a jó molnárné vámoslisztért cserélt...
Szóval az evéshez lenni minden látszott -
Kár: hogy csak vizök volt... és a bor hibázott!

,Tessék még a halból,... vagy vágjon még cipót -
- Mátyáshoz az ifju Kinizsi imigy szólt -
Itt a bicskám!.. talán jobb éle lesz ennek,
Ni hogy fémlik!.. épen ma köszörültem meg.’

Mátyás meg nem hagyta kérettetni magát,
S ette a potykának még pediglen javát -
Mit a vén Kinizsi olly jó izün nézett;
Mintha végig huztak volna száján mézet.

Csak Palkó nem evett.... ő nyámogott csupán....
Fölvert szive elment szép Jolánka után...
Hej! ki a szerelem veremébe be jut:
Mint más okos ember, még csak enni se tud.

,Gazd’uram - szólt Mátyás - a vacsora végén -
Mondanék valamit... hogy ha meg nem sértném...’
„No hát csak ki vele!” - felelt a vén molnár -
Száján egy nagy zsákkal megtörülöt vonván.

,Hát csak nézze... ott látok egy pár embert, -
Kik elébb bámulták a vonuló serget....
Hivja ide őket, ismerősit sorba
Az én költségemre egy pár pohár borra.

Tudja a jó isten! mért, miért, én nem tom -
Kedvem kerekedett olly nagy mint egy templom...
Hogy hát multságunk legyen kissé derék;
Híjja ide kelmed néhány jó emberét!’

„Ha már úgy akarja idegen barátom,
- Felelt vén Kinizsi - tehát én se bánom.”
Kevés himmel hámmal ezt toldván hozzája:
„Vén embernek úgy is bor a patikája!”

Mátyás király pedig igen örült ennek -
S gondolta: talán így szivére jöhetnek...
Nem hazudott az a régi közmondásban,
Ki azt mondta, hogy: a borban igazság van.

A király kérését a gazda megtette -
Több ismerőst a népből kiszemelte...
Sok jó estét’ után voltak kézfogások,
Vállutések.... s több illy magyaros szokások.

Mikor a cimborák mind megérkezének
Igy szólt Mátyás, s közben többször körül nézett -
„No hát atyafiak! most a vásár szabad!...
Hanem hát előbb, ki a legfiatalabb?..’

Ki állott a helység vékony kis birája,
Mátyás pedig ilyen formán szólt hozzája:
Bor kéne atyafi, hanem ollyan, hogy hát!...
Tud é itt valami becsületes kocsmát.

„Tudok biz atyafi, ollyant avagy négyet,
Hogy bora megölné a halálos vétet.”
„No hát hozzon kelmed... de ne legyen allja!..’
„Csak bizza rám.... tudom emberére hagyja.”

Ezen beszéd után a fenséges Mátyás
Uti táskájából ki vett vagy husz m á r j á s t
S nyomta az ezüstöt a biró markába -
No mert akkoron még a bankó nem járta.

Alig tellett bele egy fertálnyi idő;
Midőn zaj hallatszott: hajsza csákó!.. hi! hő!..
Négy akó bort hozott - melly termett az éren -
A fürge kis biró két ökrös szekéren.

A vendégek törlék bajszukat előre,
A pecsétes hordón látván hogy nem löre -
S egy pillanat alatt felverték a csapot,
Hivén fogyasztván azt, mit az isten adott.

Itták a bort nagyon.... meglehetett látni
Hogy hamar fog biz az seprejére szállni -
S ettek néha közbe egy kis borkorcsolyát,
Jól megérett sajtot, meg aztán szalonnát.

Csak Palkó nem ivott.... mi se kellett néki...
A szomoru embert a vigasság sérti -
Palkó meg szomoru, bánatos volt szegény...
Nem is lehet víg a szerelmes legény!

Egy kicsit távolrul, partján a pataknak,
Nézte, hogy bor mellett mások mint mulatnak,
S bánatos magában sohajtva ezt mondta:
,Tennap este én is így mulattam volna!'

A király látván, hogy nem iszik embere;
Gondolta: már így nem boldogulok vele;
No de másképp fogom majd őtet befonni...
És okos fejével új próbát gondolt ki.

Mikor már az ivás félóraig tartott,
S a vén házi gazda jó formán kinyaklott...;
Így szólt a királyhoz:... „Hanem kedves öcsém!
Hogy te ki, és mi vagy, azt még most se tom én.

Urfinak kell lenned... és még se vagy kevély,
Olyan áldott jó vagy mint a falat kenyér -
Szives barátságod istenugyse már sok!..
Ugyan mi a neved?... honnét származásod?...”

,A nevem atyafi - szólt a derék király -
Mikor otthon vagyok az hogy: Székely Mihály³
Katona voltam én.... pénzecském ott kaptam -
De szolgálatomat később oda hagytam.'

„Be halálos vétek! - mondá a sok ember -
Háboruban legjobb kapanyél a fegyver...”
„A bizony éd's öcsém!” - hitelte a molnár -
A nagyobb kancsóból jókorákat vonván.

„A bizony - szólt Mátyás - de most nincs jutalom!
Mert mostanság nagyon rossz királyunk vagyunk...
Mondják hogy vitéz... de tisztelet, becsület!
Mindég, már csak a kész nyereségre üget.

Multkor Belgrád alatt csak tátotta száját,
Mikor még használta a halál kaszáját....
Mikor meg már győztünk, nem messze volt tőlem,
Akkor dicsekedett, hogy hát ki, ha ő nem!

Ki faházból való abból nem tesz tisztelet,
Szegénynek alig ad egy kis hust, vagy lisztet -
No de nem mondom el minden bűnit, vétkit...
Elég az hozzá; nem mind arany, mi fémlik!”

³ Dugonics szerint Székely név alatt szokott Mátyás utazgatni. Átalában, a hosszú jegyzések kikerülése végett megjegyzendő, miszerint az egész költemény részint történeti, részint hagyományos alappal bír.

„De már ezt nem hinném - mondá egyik, másik -
Vándor uram kelmed talán csak hibázik...”

„Ki tudja! - mondotta egy harmadik legény -
A nyárfán se zörög hiába a levél!”

Még így beszélgettek, elő tört volt Pali,
Kinek, királyáról, ezt kellett hallani.
Néz, körül néz többször, s csak úgy témelyg, támolyg,
Nagy mérgében azt sem tudta hányadán volt.

Aztán mellynek hangját mennydörgésnek vélnéd;
Illy formán kezdte meg haragos beszédét:
„Ki káromkodik itt?... azt a kinos voltát! -
Ki bántja a királyt?... feleljetek no hát!

Te vagy az idegen vándor, a mint látom,
Ki ekép beszélsz a fölséges királyról....
Szégyeld el magad... hogy magyar kenyért rágva,
Illy csunyákat kensz a koronás királyra.

Tudnám csak sértni a vendégszeretetet,
Másképp védeném a király becsületet.
És akkor - szólt Palkónk - fölemelve kezét,
Megemlegetné a magyarok istenét!”

„Ne tüzelj Palkó! - az öreg szólt - ’sz’ csak tréfa!’
- Vissza felelt fia - „A tréfa nem répa!
Máshol, én nem bánom, daráljon mit akar,
De hol én vagyok, ne!... mert megjárja hamar!”

Mátyás pedig örült.... hogy ne a manóba?!
Látván, hogy milly lélek szorult volt Palkóba...
S gondolta: „emberré lesz ez a vas gyúró -
Korán meglátszik az, melly tejből lesz túró.”

Aztán hogy a dolgot kissé helyre üsse,
S Kinizsi Pál forró haragját meghűtse;
Igy szólt: „Ejnye! pajtás! ne légy olyan mérges,
Hisz illy nagy méreg közt mindjárt félreérsz.

Csendesülj meg kérlek, és ne vedd fel tőlem,
Ha talán furcsán szól ki a bor belőlem -
S mond meg mért nem leszesz katona, ha kivált
Olly nagyon szereted a koronás királyt?!”

„Tartsd el szülőimet - szólt röviden Pali -
Akkor hogy ki vagyok, ki fogom mutatni”
S föl kavart mérgében reszkedezvén lába
Leült vala egy föl-fordított vékára.

Mátyás most már tudván hányat üt az óra,
Az összes népséghez fántomfánt így szóla:
„Nekem tovább is kell mennem holnap délre,
Tehát atyafiak nyugodnom is kéne...”

Hanem még mielőtt nyugalomra mennénk,
És egymástól talán örök búcsút vennénk,
Szólt Mátyás egy kancsót fogva a markába:
Fel köszöntöm eztet a magyar hazára!

„Éljen az istennek leggyönyörűbb népe!
Árulás, vagy viszály de soha se tépje...
És meg álljon fején, bár minő szél fujja,
Az igaz szabadság legszebb koszoruja.

Éljen minden fia a magyar hazának,
A ki nem nézi azt valami kocsmának...
A melyben azért él, hogy igyék, és egyék....
És ezt ha megteszi, azt tudja, hogy: elég!

Éljen édes hazánk tul év ezredeken,
Rendületlen, boldog, dicsőséges legyen -
S tanítsa meg mind azt, kinek nem kell béke,
Hinni a magyarok erős istenébe!

Éljen a király is, az ország királya,
Legyen boldogsága a nép boldogsága.
Övezze őt körül a nép szeretete,
Koronája legszebb gyöngyeit ez tegye.”

A cimborák Mátyás e beszédét hallva;
Mondák: ,ennek ugyan nem vala ám allja! -
S ezt is hozzá tolták okos képet vágva:
Beillett volna egy püspöknek szájába.’

Aztán kiki kancsót fogva fel kezébe,
Kocanták a vendég megköszöntésére -
Mondván: ,éljen a hon!.. s igazságos Mátyás!
Szálljon rájuk ezer... meg száz ezer áldás.’ -

Kiki föl állt ekkor, s egy uj ,é l j e n t ’ mondva
Már már a kancsóját foga közé fogta;
Midőn Kinizsi Pál is hozzájuk robog,
Mondván: ,most már én is kocantani fogok!’

Hanem megjárt nagyon az elmaradt legény,
Nem talált már kancsót, avvagy korsót szegény....
Orra elől a sok edényt már elrakták
A sima gégejü szomjas istenadták.

Hogy hát, Kinizsi Pál, sárban ne maradjon,
Szóval: hogy Mátyásért ő is kocanthasson
A még jó formán telt hordó felé megyen,
Mít két ökör huzott oda egy szekeren.

Aztán megfogja azt isten igazába -
Bele vágja körmét annak abroncsába...
Előbb kinek kinek kancsójához veri,
Azután pediglen szájához emeli.

„Éljen Mátyás király!” - dörg, és huz egy nagyot,
Tartván szája fölött a furcsa kabakot -
Olly keményen állva mint egy parti szikla,
Melly a hullámozó tenger vizét issza....

No most azt vélitek úgy é, hogy Kinizsi
A hordót majd rögtön ismét helyre viszi,
Vagy pedig mert nehéz, és karján nem bírja,
Földre tévén, onnét helyére gurítja....

Kinizsi Pált akkor nem jól ismeritek
Ha róla talán még ezt is fölteszitek!
Másokkal látszik ő, hogy ha maga van is -
Ember volt a talpán az öreg apja is!

Kinizsi a hordót - hogy már nagyot hajta -
Leveszi szájáról... és a légből tartja....
Zugó hangon ilyen köszöntést beszélve:
„Éljen Magyar Balázs Mátyás hős vezére!”

És ismét szájához emelte a hordót -
A többiek pedig ismétlék mit mondott...
Éltették Mátyásnak ünnepelt vezérét,
Ki már annyit ontá a törökök vérére.

Most már minden ember haza akart menni,
És kancsóját kiki le akarta tenni...
De Palkó azt mondta: „várjátok! várjátok!
Még egy valakiért hörpentsünk egy nagyot.”

S látván, hogy a kancsók száradtig üresek,
Megtöltötte mind, mind a hatalmas gyerekek...
Ugy vitte a hordót kancsórul kancsóra,
Mint ha az valami sárga dinnye vóna!

Mátyás, s a polgárok bámulták őt nagyba...
S mondták: „Ennek ugyan nem bodza a karja!
Bizony isten olyan nagy ereje vagyon,
Kit menykő sem üthet, ő üthetné agyon.”

„No az igaz Palkó! - szólt az öreg molnár -
Még apád se hitte, hogy illy fiú volnál!
Biz isten már eztán félek lakni veled,
Félek, hogy lábomról lever lehelleded.”

„No csak ne cifrázzák! - szólt Palkó szerényen,
Igyunk ő érte is... éljen! éljen! éljen!”
S hogy hármass rejtélyes éljenét kimondta
A négy akóst ismét ajakához vonta.

„De hát kiért igyunk? - kérdezték mindnyájan -
Sz’ senkit sem neveztél.... mért innánk hiába?...’
„Az ám!” felelt Palkónk, s csak most vette észre:
Hogy miféle furcsa dolgokat beszéle.

A szerelmes fiú Jolánkára gondolt -
Jolánka volt kiért hármass éljent mondott...
Saját lelkét nézvé a szerelmes gyerek:
Azt tudta: hogy másra gondolni se lehet!!!

De mikor a többi azt kérdezte tőle:
Hogy hát ki lenne az, kiért inni kõne?..
Akkor jött zavarba... s képe lángba borult,
Bár mások nem látták, lévén az est borult.

És hogy a hinárból ki juthasson szegény,
,I z é 'ket, darált a szerelmes legény....
Végre fölhalálta magát, s így rebegett:
„Igyék kiki azért, kit legjobban szeret!”

Gondoltak valamit,... és ittak mindnyájan -
Kinizsi is gondolt valakit magában.
Aztán ivott..... bora keserű lehetett,
Mert csöppjei közé kõnye is csepegett!

- De, hogy a dolognak bunkójára térjek -
Az ivó cimborák nyugodni menének - -
Ki nem volna álmos köztük, de egy sincsen....
Meg verte volt őket a sok „m e g á l d j ’ i s t e n !”

A két Kinizsi sok j ó é j s z a k á t ’ után,
Nehány zsákra feküdt a malomnak partján...
Még a vándor király a malomba mene,
Hol neki az anyjok tiszta ágyat vete.

Hogy a két Kinizsi elaludt volt szépen,
Mátyás király a ki eddig figyelt ébren...
Nehéz tarisznyáját nyakából levette,
S csendes vigyázattal ágyára letette.

Aztán még lassabban elhagyta a malmot,
Fogta vándorbotját, s Buda felé tartott - -
S még a fiastyuk is ragyogott az égen
Mikor ő már tuljárt a csendes vidéken.

Hogy lefelé állt a göncöl szekér rudja,
S rózsát vert az égen a hajnalnak útja,
Az öreg Kinizsi kezdett kiabálni:
,Székely Mihály öcsém! gyere pálinkázni!’

De a vendég nem jött... bár az öreg százszor
Ollyakat kiáltott, mint valami kántor,
Ki egy falucskában mester akar lenni,
S kinek a nép előtt poróbát kell tenni.

,Meg nézem, mit csinál’ szólta a zsémbes öreg -
S ment kedves fiával vendégét nézni meg...
No de bezzeg nyitva, tátva marad szája,
Midőn vendégének csak hült helyét látta.

Vén Kinizsi kezdé a fejét vakarni -
„De, az embert ilyen csúnyán cserbe hagyni!”...
Többet is szólt volna, ha Palkó nem mondja: -
„Ni! ni! minő csuda történt a malomba!”

Az öreg szét nézett, s álmélkodására
Tömérdek pénzt látott egy kis ritka zsákba....
Mellyre egy kis beirt papiros volt kötve -
Vagy még igazabban: fonállal rá öltve.

A két jó Kinizsi soká okoskodott,
Hogy valjon mi lehet e tündéres dolog....
Néztek... néztek.... egyik a másiktól várta:
Hogy majd okosabb lesz, s talán kitalálja!

„Mikép jött ez ide?.. tán valami állat?
Nézd csak Palkó nem é talál sz rajta lábat?..’
„Ne tréfáljon kelmed!.. mert felkel, és eltűn -
Ha ’sten akarja, az aludt tej is elsül!”

Végre nagy időre eszükbe az juta:
Hogy a plébánushoz viszik a faluba....
Ki leolvassa majd irását a zsáknak;
S így majd meg tudják, hogy hányadán volnának.

„Inkább ide kéne kéretni a papot,
- Az anyjuk szólt, a ki még eddig hallgatott -
Én csak rá nem tenném kezem e kis zsákra...
Ki tudja! hát hogy ha meg van babonázva!”

De a két Kinizsi nem hallgatott erre....
S a kövér plébánus szobájában terme.
Hol elmondván Palkó velük mi történe,
Tette a kis zsákot a papnak elébe.

Olvasásba a pap még aliglan kezdett,
Hányt, s vetett magára száz, meg száz keresztet.
Szólván a molnárhoz csudálkozva végre:
„Tudja é kend ki volt tennapi vendége?...’

„No már hogy ne tudnám, tisztességgel kérem,
- Szólt a molnár - ki volt tennapi vendégem...
Hát egy katona volt... ki most utazni jár....
Hogy is hitták!.. izé... igaz! Székely Mihály!”

„Ugyan eltalálta szarva közt a tőgyit,
- Szólt a pap mosolyra huzva szája végit -
Nem volt az atyafi semmi Székely Mihály,
Hanem Mátyás volt az, a fölséges király!’

„Boldogságos isten!” szólt a vén Kinizsi -
Palkó pedig mondta: „„eb az a ki hiszi!””
„Már pedig - szólt a pap - elhiheted bizvást -
Olly igazat mondok, miként a szentírás.’

Aztán az öreghez így üzte beszédét:
,Már most elhagyhatja kelmed mesterségét,
E kis zsák irásán királyunk meg hagyja:
Hogy ezt a pénzt itt ni! kigyelmednek adja!

Ne álmélkodjék kend, ne legyen olly gyerek,
Jobb lesz: ezt a zsákot fülinél fogja meg....
Vigye honnét hozta.... és hozzá ezt toldta:
Már most akár hintón járhat a templomba.'

„Hogy ha már csak ugyan nem teréfa beszéd;
- Szólt az öreg - a mit lelkiatyám beszélt...
Ragadd nyakon Palkó ezt a furcsaságot,
Ugy se vittél soha éltedben illy zsákot!”

A csörgő jószágot Kinizsi Pál fogta,
S egész egykedvűen bal vállára dobta...
Mi közben az öreg tréfált ilyenképen:
,Ha már isten adta, tőrjök békességgel!”

M e g á l d j i s t e n után haza indulának...
Mentek... mendegéltek de szót se váltanak....
Hallgattak.... csupán az öreg mondta ollykor:
,Hej! tudom az anyjok megörül majd otthon!”

Hát a mi Palkónknak be fagyott tán szája?
Hogy egy árva k u k k sem jött az ajakára;
Vagy tán a sok pénz - a mai világ lelke -
Ő kegyelmét holmi néma szentté tette?..

Nem biz!.. Kinizsinknek - áldja meg az isten -
Illyen mulandóság az eszibe sincsen -
Nagyobb fába vágta ő bele fejszójét....
Hogy mibe, elmondom, várjatok csak végét!

HARMADIK ÉNEK.

Midőn a vén anyjuk annyi kincset látott;
Képzelfelhetni minő fura képet vágott!
Két garas formában nyitva maradt szája...
Gyomrában kóválygott a sok J é z u s ! M á r j a !

Öreg ura pedig nézte a kis zsákot,
S nadrágjának szíjján egyet egyet rántott -
Le hajult a pénzhez.... meg meg emelgette
És így találgatta: „Ejnye!.. a ki lelke!”

Aztán így indult meg habozó beszéde:
„Bizony... no... talántán megolvasni kéne -
Ugyan mennyi lehet.. legalább van negyven.....
No de nagyon kövér..... több is lehet ebben.

Nagyon sokat is nyom ez a kis portéka,
Ki kéne önteni.... hol is van a véka?..
Palkó! hozz csak vékát..” - szólt az öreg hátra -
De nagyon elámult mert Palkót nem látta.

„Ugyan hol kószál már az a kerge gyerek?
- Az öreg nyelvén a beszéd így eredt meg -
Az a fiu nekem darabtól nem tetszik,
Biz isten! a szívéen nagy valami fekszik!”

S mig mormogó nyelvén lejárt egy pár ,a d t a ‘
Az anyjukkal Palkónk baját találgatta...
Össze hánytak mindent kitalálás végett -
Midőn kedves fiuk szomorún belépett.

Vándor bot kezében - motyó volt a vállán,
Cipóval megterhelt általvető hátán,
És egy ujdonat új csizma jobb kezében -
Szóval: állott Palkó utazásra készen.

„Kedves Szülőimék! édes apám, anyám!
Hogy utra készülök megütődnek talán....
Hallják meg az okát... ne ütődjenek meg.’
A bánatos fiu illy beszédet kezdett. -

Gyerekségem óta szinte hideg rázott
Ha szemem valahol egy katonát látott,
Jól tudják kelmetek, hogy már kis koromban
Fő játékom volt, ha nádön lovagoltam.

Mesterségem nekem soha se kellett -
De hogy megbecsüljem jó kegyelmeteket;
Erőtetett szívvvel nyájas képet vágtam,
Ha zsákot kocsiról, onnét meg be hánytam.

Szivemen feküdt az: hogy jó kegyelmetek
Ha lehet, hát tejben, meg vajban fürdjenek...
Dolgoztam is annyit, mi más husznak elég -
Panasz gyanánt ezen mondásom ne vegyék!

Most már megsegített bennünket az isten,
S kegyelmeteknek rám csepp szüksége sincsen -
Én mék katonának.... isten jó hírével.
Ugy is hazámat már rég a partról néztem!

(Másik okát Palkó elhallgatta bölcsen,
- Hogy krónikám fölös beszéddel ne töltsen -
Elhallgatta mondom, hogy van egy leányka
A kit fölkeresni szive kívánsága.

Mert ha kitálalja a második okát,
Tudnillik: hogy szive ki, mi után sovárg;
Szülei bizonnyal azt mondták volna:
,Gúzszt ide!.. kössük meg!.. ebinge bolondja!')

Az öreg Kinizsi, fia beszédére -
Félre csapta szőrös kucsmáját fejébe...
Mutató ujját a homlokára tette,
Gondolkozott kissé.... azután így kezdte:

,Iszen édes fiam tetted rendjén vagyon,
Hanem minek sietsz olyan szörnyű nagyon?
Gondold meg tettednek elejit, és végit!
Igen hamar elfogy a mi korán érik!'

„Az ám! szólt az anyjuk, s szeme könybe lábadt,
Isten se teremte egy nap a világot...
Édes, kedves Palkóm! maradj még egy kissé...
Legalább a hálát szolgáltató misén.”

„Meghallja hálámat mindenütt az isten,
Nekem többé itthon maradásom nincsen!
Eleget vártam már.... tudhatják azt kendtek...
Illendőséges, hogy: már egyszer elmenjek.”

Szerelmes Palkónk illy beszédet vágott,
Miközben beborult komor arcán látszott:
Hogy teréfa nélkül bizonnyal megteszi,
Hogy a nagy világot a nyakába veszi.

,Ne gyerekeskedjél! - szólt az öreg ismét -
Elutazásodra elég idő lesz még!
Hogyha így itt hagynál, neheztelnék nagyon,
Még csak azt se tud, hogy mennyi pénzünk vagyon.

„Mi közöm van hozzá?” - szólt a derék gyerek -
Annyi van: miből megélnek kegyelmetek!
S ha hozzá még ezt a malmot is eladják,
Akkor lábukat a ládán lógázhatják.”

„Hogy mink van, tudnod kell - szólt az öreg újra -
Hogy osztályrészedet kiadjuk az utra...
Nem ereszthetünk el, mint valami tótot,
Hova mégysz pénz nélkül?’ az apjuk így szólott.

„Nincs nekem éd’s apám semmire szükségem,
Magyarországban még nem halt senki éhen.
Általvetőmben pár napra cipó vagyon,
Aztán, hál’ istennek, nem nádszál a karom.

Minden bokor ad még mostanában szállást,
’Sz’ sarju kaszálásig sincs az idő járás -
Azután ezt a szót, hogy: „v e n d é g s z e r e t e t”
Magyar gondolta ki...” - jó Palkónk így felelt. -

Azután fellökte lábával a zsákot,
Mellyből a pénz mind mind földre karikázott -
Meg aztán felszedte... s ki olvasta szépen -
Öt ezer forint volt arany, üstben épen.

De hogy ne cifrázzam tiszta krónikámat,
Elvégre meg mondom hogy elbucsuzának...
A három jó lélek egymásra rá borult,
Szavok elakadott... a szivők megszorult...

S mint mikor egyetlen istenáldta völgybe
A forrás viz három oldalról ömlik le;
A három jó lélek könye aképp szakadt,
Melly a fájdalomnak forrásából fakadt.

Végre a mi Palkónk, tudván hogy menni kell,
Megáldj’ istent váltott kedves szüleivel...
S mint kit egy láthatlan, égő korbács kerget
Egy pár ugrással a malmon jó tul termett.

Azután behuzta kalapját fejébe,
S nem fordult vissza, bár ki szólt is feléje...
Ment lesütött arccal.... és a merre mene,
Sós könye a porban permeteget vere.

Ugy tünt fel Kinizsi a nagy messzeségben
Mint egy koronás tölgy sik róna vidéken,
Mit ha vihar után földindulás ingat,
Eső vert lombjáról vízcseppeket hullat.

Ment szakadatlanul a bánatos legény,
Hogy merre, azt maga se tudta volt szegény....
Hallgatott.... csak néha sohajtá magába:
„Szegény Szülőimék!... aranyos Jolánka!!!

NEGYEDIK ÉNEK.

Sokszor feljött a nap... le is ment eleget...
S csak egyre bujdosott a bus molnár gyerek,
Eltűnt egyik tájék... ismét más jött elő...
S rengett Palkónk alatt hegy, völgy, s a sik mező.

„Kedves, édes Palkóm! állj meg csak egy szóra!
Miben töröd fejed, rosszba é, vagy jóba?
Há barangolsz annyit?... hisz vagy tíz nap lejárt,
S te egyre bandúkolsz... a mi sok az megárt!

Bizony istenemre! lábat vetnék neked,
Ha tudnám, hogy nem vagy olyan derék gyerek...
Rongyos is vagy.... no de... megtisztellek szépen -
Bujdosásod okát meséljed el nékem!’

„Bizony én, atyafi! hogy há, merre megyek,
Azt magam se tudnám megmondani neked!
Fura, nagyon fura okom vagyon nekem,
Hogy így kutyaolok hegyeken, völgyeken.

Lábom alig győz már menni ide, oda,
S sokszor le is ültem már nem egy faluba...
De szívem azt mondta: Palkó! tovább!.. tovább!..
És én szívem után barangolok odább.

Hegyeket, völgyeket, és sziklákat mászok,
Mint ezt ruházatom rongyaitól látod....
S még is, - mit szüleim házától elhoztam -
Tarisznyám tele van.... alig falatoztam!

Sokszor, mikor voltam elesésig fáradt,
Kerestem alunni nyugvó helyet, árnyat....
De szempillám, ámbár két öklömmel nyomtam,
Ha be is csukódott.... megint kinyílt nyomban.

Enni, vagy alunni istenért se tudok,
Mint az üldözött vad járok, kelek, futok....
Űz engem szörnyű mód... űz engem szertelen -
Babonázott szívem baja: a - s z e r e l e m !

Egy kis lányt láttam meg - bár ne láttam volna! -
S azóta, miként ha estem vón’ pokolba;
Ugy lángol mindenem... és úgy fáj, hogy nagyon...
Mintha buza volnék a törő garaton.

Pedig jól tudom azt: hogy az a szép kis lány
A szegény molnárra.... nem is hederint rám...
Nagyságos lányasszony! meg egy szegény paraszt!
Mért is van bennem szív!.. vagy mért kívánom azt?

Bizony nagy bolondság - magam is átlátom -
Kedves Jolánkának utána sovárgnom...

De az isten oka - s nem én vagyok - ennek,
Olyan szép leányzót minek is teremtett!

Hej be nagy az a kő, mit én hengeritek!..
Ugyan mért is kaptam bele?.. ugyan minek?
Mi lesz majd a vége?.. hát más mi is lehet?..
Majd én csak bámulom.. s más szedi az epret!

De nem! ez nem lesz meg! hej csak föltaláljam!
Jaj annak, ki gáncsol szívemnek útjában -
Ugy össze morzsolom, mint a kukoricát,
Miből édes szülém öntött málét csinált.”

S a roppant erejét érző molnár legény
Annyira... olly nagyon elképzelt szegény;
Hogy vasgyuró markát úgy szoritá össze:
Mintha gáncsolója lett volna már közte!

De evvel jó Palkónk csak magának árta,
Mert hát motyó-tartó botja volt markába -
S ez a szorításban úgy össze... szét roppant:
Hogy batyuja az ut szélire lepottyant.

Most már jó Palkónknak mit volt mást tennie,
Mint a mi leesett, azt felemelnie -
Felvette batyuját... s merthogy nincsen botja;
Mostanság holmiját csak kezében hordja.

Nézett ő nem egyszer.... még pediglen nagyon,
Hogy nem é lát botot, avagy fát valahol -
De a tallós vidék, és ugarok felett
Vak csősznél, meg kőnél nem látott egyebet.⁴

Mint mondom: nem ötlött semmi se szemibe,
Csak egy nagy rengeteg erdő jó messzire -
A mi kedves Palkónk hát arra robogott,
Hogy majd onnét tör ki motyó tartó botot.

„Hanem... kedves Palkóm! állj meg kissé újra!
Vagy ne!.. menj utadon... beszéljünk az utba...
Hallgass’ meg egy kérdést, csak még egyet tőlem,
Mert nem vagy egészen tisztában előttem.

Te otthon azt mondtad kedves szüleidnek:
Hogy hát katonának készülsz... avvagy minek...
Ugy é ettől Palkó! olly messze a való
Mint Jeruzsálemtől az alföldi Makó?..’

⁴ V a k c s ő s z n e k azon kis rakás fölhányt földet nevezik, melly a kisebb birtokokon egyiket a másiktól elválasztja, kijelöli.

„Nem hazudtam biz én, édes atyámfia!
Nem születtem én ott, hol kis Ilus fia...
Se nem ültettem fel kedves szüleimet,
Nem szoktam én verni a vasat, ha hideg.

Hanem, jó atyafi! mint tudod én velem
Furcsa táncot járat a bűvös szerelem....
Ez az oka annak: hogy kissé csavargok,
Hogy há szivem mutat, én csak arra tartok.

Igaz; hogy már eddig fölesaphattam volna
Még pedig nem egyszer katona verbungba....
De én ott akarok csak lenni közlegény,
A hol vitéz M a g y a r B a l á z s a fő vezér.

Ha egykor mellette véremet kiontom,
Boldog leszek, ha majd neki csak ezt mondom:
Mond meg a lányodnak hogy most is szeretem...
Hej!.. mért nem hihattál így, hogy: kedves-vejem!

Kinizsink eszméit így hányta, vetette
Midőn susogtak már a lombok felette.
Gondolkozása közt azt se vette észre,
Hogy a rég kitüzött erdőbe beére.

Szép volt ez az erdő... fényt árasztott rája
A támadó hajnal piros színű szárnya -
Ugy rengett a harmat fa, és fű levelén
Mint boldogság könye szeretők kebelén.

A titokszerűen susogó lombokra
A madár dicsérő énekeket monda -
Néha szellőcske jött... megrezzenté a fát,
Ez meg elűzte a szépen zengő madárt.

A sűrű erdőnek koronája felett
Itt, ott lehetett csak ki venni az eget...
Ugy nézett ki, mint ha feküdt volna rajta,
Mint a bánatosnak tiszta öntudatja.

A mi kedves Palkónk elnézte a fű-fát,
S míg eget nem látott, jól találta magát....
Bajt okozott neki az istennek ege,
Ismét eszébe jött Jolánka kék szeme!

Elfelejté hát azt, hogy miért jött ide,
És ledobta magát egy tölgynek tövibe -
A vén fának galyja, mellyel vihar rongált,
A mi jó Palkónknak vánkös helyett szolgált.

Rettenetes tagja terhének alatta
A lehullott ágak ropogtanak nagyba,
Míg szét kuszált haja a föld, és fű felett
Szét tört holló szárnyként feketén lebegett.

Nem sokáig feküdt e helyzetben Palkó
Midőn zaj hallatszott: csihó!.. rajta? haj! hó!..
És viszhangot adott az erdő vagy százat -
A vadas erdőben nagy urak vadásztak.

Föl állt hát Kinizsink.... s midőn szerte néze
Egy vad kantól sebzett kutya jött feléje...
Az az, hogy nem is jött, hanem futott inkább,
Agyar csikorgatva megboszulni kinját.

Világos: hogy Palkó föl se vette szegényt...
Hogy háborgatna egy kutya ilyen legényt -
Rettenetes kezét csipőjére tette,
Sajnálva mosolygván kutyának felette.

De a sebzett állat csak feléje tartott,
Csikorgó nagy szája vértajtéktól habzott...
Olly sötéten futott mint egy őszi felhő,
S ugy ordított, hogy rá megrengett az erdő.

Már most a mi Palkónk bölcsen általlátta:
Hogy valami v a d n a k nézi őt a pára,
Mit is a szét kuszált haju rongyos gyerek
Magán végig nézve könnyen elhihetett.

Azért hogy mindenre jóval készen legyen,
Megfordult Kinizsink szörnyü egykedvűen...
És izmos kezével - bár gyöke vagy husz volt -
Egy karvastagnyi fát tövestől kihuzott.

Aztán támaszkodván a kicsavart fára
A rohanó mérges kutyát készen várta -
Meg is jött az hamar... nem is kellett várni -
Szegény, szegény kutya!.. ezt kell ám csak szánni.

Mikor már átlátta Kinizsi Pál szépen,
Hogy menekülnie nem lehet másképen...
Felemelte a fát.... egyet nagyot vágott -
S a kutya párája is talán szétmállott.

Hanem bezzeg jött most a kutya gazdája!
S nem mondhatni ám, hogy legszebben járt szája,
Messziről ordított: ejnye! ilyen, olyan!...
(Szavait, nem illik, hogy itten elmondjam.)

A kutya gazdája pedig volt egy morva -
Kinek ereiben C i l l e i vér forra...
Ki, hogy ha egy garas verte is a zsebét,
Még is mindösszesen egy karajcárt nem ért.

Kinizsink messziről már azt jól kivette:
Hogy ez az a ember, ki őt ki nevette;
Midőn szerelmének első rohamától
Kiesett a roppant malom kő markából.

Azért szinte örült ennek az esetnek,
Hogy majd vele egy kis beszédbe eredhet...
S föltette magában ezen idő alatt:
Hogy semmi esetre adósa nem marad.

Nem sok idő telt el, hogy megjött a morva,
S kezdett hadonázni mindenfélét mondva.
Csunya magyarságát itten le nem írom,
Szép magyar nyelvünket úgy ölni nem bírom.

Elég az hozzá, hogy oda ment ki minden:
Hogy ő boszút áll majd Kinizsinken itten,
Mit annál könnyebben gondolt megtehetni;
Mert nála kópja volt, Palkónál meg semmi.

A mi kedves Palkónk vállat rántott erre,
És szólt: „hát csak jöjjön... hogy ha volna kedve!
Üssön, vagy szurjon meg kelmed csupán egyszer,
Tudom: hogy megbánja százszor, száz ezerszer!”

Különben jó Palkónk szépen előadta,
Hogy a kutya halált épen nem akarta.
„De, mert reám rohant, nem tehetek róla:
Hogy agyon ütöttem.” - Kinizsi így szóla. -

De a dühös fiu mit se gondolt evvel,
Bár tudta, hogy Palkónk millyen erős ember,
S bizván kópjába, meg ügyes lábába,
Döfte hosszú nyársát Palkónknak nyakába.

Kinizsit, bár nyaka alig volt megsértve,
Majd hogy meg nem ette azonnal nagy mérge,
Láncolt komondorként tajtékozott szája,
Véres szeme pedig karikákat hánnya.

Felemelte a fát, melly mellette feküdt -
Felemelte, mondom, hogy a morvára üt...
De ez már akkorra nagy bölcsen elfutott -
(Hisz nem csinált otthon még testamentomot!)

A mi mérges Palkónk most kacajjal látván:
Mint fut ellensége az erdő nyilásán;
Utána ordítva fántomfánt így szóla:
„Inadban a törvény!.. fuss csak!.. fuss csak róka!..”

S átalvetőjébe benyulván a gyerek
Kivett onnét egy jól megszáradt kenyeret...
S azt megcsavarintván, feje fölé fogta,
Aztán pediglen a morva után dobta.

Hogy mekkorát nyekkent a nagy dobás mián
A futó kópjás, nem mondja istóriám -
Elég: hogy úgy repült hátához a marci,
Hogy orrára bukott a bársonyos Hanzi.

De annyi ereje mégis csak maradott,
Hogy oldalán lógó kürtjébe fujhatott --
Mellynek hangjaira csatlós szolgák jöttek,
Az az: sokan lévén, inkább özönlöttek.

„No most édes Palkóm! ugyancsak megjáród,
Ez a sok rongy szolga mind rád ugrik, látod?
Szegény, szegény Palkó! be nagyon sajnállak!
Csepegő véremmel is meg váltanálak!

Tom - ámbár magyar vagy - szived, bátorságod
Most az egyszer lábad száraiba szállott...
Hogy ne! hisz ha volna benned ezer lélek;
Annyi sokan mégis széjjel téphetnének.’

„Nem biz én atyafi! én meg nem ijedtem,
Nem tanított szülém a „f é l s z” szóra engem...
Osz! hál’ isten ép még ez a molnár ököl,...
Nem hátrál a bajusz, jöjjön bár száz pöhöly!”

A mi kedves Palkónk így gondolkozhatott,
Midőn véletlenül így megtámadtatott,
S a karvastagnyi fát jobb kezébe fogva;
A csatlós hajtókhoz e szavakat mondta:

„Édes atyafiak! én ártatlan vagyok,
Uratok az oka, hogy most így kikapott...
Azért hát hagyjatok engem békességben,
Hadd menjek utamon isten jó hírével.”

Ámde épen azért, mert ártatlan vagyok,
Magamon tromfolni de senkit se hagyok -
S azért úgy támadjon meg mindenki engem,
Hogy az életével elébb számot vessen.

Kinizsink szavait alig végezé be,
Már egy „nagy mi haszna’ cseh rontott feléje...
De ezt balkezével úgy fültövön vágta,
Hogy vagy fél óráig nem hallott utána.

Hanem bezzeg most jött még csak a „hadd el hadd’!,
Rárohant Palkónkra az egész szolga had...
És most is bizonynal disznót győz a sok lud -
Ha egy „álljatok meg!’ hang közibök nem zug.

B á t o r i I s t v á n volt - ki ekép kiálta -
Ki az egész dolgot már messziről látta...
S föltette érzékeny pontjában szívének:
Hogy hát pártját fogja a molnár legénynek.

Lett is foganatja csendítő szavának.
Mert hát a küzködők azonnal megálltak...
Tisztelték Bátorit azért is, mert apja
Mint zászlós odahalt a várnai harcba.

„Szégyen és gyalázat - így kezdte Bátori -
Egyetlen emberre ennyinek rontani!
Mért vannak itt kendtek ebben az erdőben?
Talán vadak helyett ember üldözőben?

Kelmed is, - folytatá - egy kis idő múlva
Arcával a morva lovaghoz fordulva -
Kelmed is mért bántá e szegény gyermeket?
Hát többre becsül egy embernél egy ebet?..’

A morva mit se szólt... mert háta közepe
A molnár marcitól nagyon meg volt kenve -
Hallgatott, miként az ördög az oduba,
S csak magában morgá: „várj csak paraszt kutya!’

Csatlósai pedig a harmatos fűbe
Vakarták hátukat jobbra, balra dülve -
Mindannyian kaptak Palkótól azt, a mit...
Hogy ha nem is sokat.... legalább valamit.

Kinizsinek pediglen szertezilált hajjal
Ugy állt köztük mint egy boszuálló angyal...
Fujt, hogy szinte hangzott, fel, és le járt keble -
Sápadt, halvány arca pedig ki volt kelve.

Nagyokat pislantván, s jókorákat nyelvén,
Végre ilyen beszéd kerekedett nyelvén:
(Bátorinak mondá) „hálás szívvél kérem:
Mondaná meg tisztos uri nevét nékem!”

„Ecsedi Bátori István az én nevem,
- Felelt a kérdezett tiszta nyelvezeten -
Te meg Kinizsi vagy? ugy é fiu az vagy?
Kinisen a malom-követ te forgattad....’

„Kész szolgálatjára Kinizsi Pál vagyok.”
- A mi Palkónk ilyen beszédet hallatott -
„Hanem - így folytatta akarvást eltérve: -
Kegyelmednek tettét megköszönnöm kéne.

De nem köszönöm meg... tudom már a nevét,
És ez nekem mostan untos untig elég!
Lesz tán az életben még alkalmatosság,
Hogy megmutassam: mi a háladatosság...

Most csupán azt mondom derék kegyelmednek:
Ne feledjen engem!.. s a molnár kenyeret....”
Többet nem szólt Palkó, nem is szólott volna
Hogy ha tüzes vassal sütögetik nyomba.

S széttépett ruháit rendezvén a gyerek,
Váltig kérdezgették, egy kukkot se felelt...
Magyar volt a szentem!.. sok csont volt nyakában...
Száz pap se parancsolt neki hamarjában.

Látván Bátorit hogy nem beszélhet vele,
A hallgató legényt ingerelni kezdte:
,Ugy é fíu elébb féltetted a bőröd?
Mit csináltál volna, hogy ha én nem jövök?..’

Palkónk noha már már elindult útjára;
Nem birt elhallgatni Bátorit szavára...
Azért megcsóválván akaratos fejét,
Bátorit Istvánhoz ilyenformán beszélt:

„Mit csináltam volna?... uram! már azóta
Mindannyinak lelke más világon vóna!”
,Te pedig - Bátorit így felelt rá épen -
A csonka toronyba juthattál vón’ szépen!’

„De már azt nem hiszem - mondá Palkó rája -
Mert az ártatlanság nem jut mostan láncra!..
Kutya bajom lenne!.. nem győz most a gazság...
Él még Mátyás király, él még az igazság!”

„Él bizony!” - hangozott egy szó kissé távol -
A sötét erdőnek fehér nyílásából...
Palkó visszanézett.... és ugyan kit láta?..
Előtte állt - M á t y á s az ország királya.

Vadász csoportozat kísérte a királyt,
Ki szinte látta a kutyakomédiát.....
Ott vala Perényi, Suky, aztán Pethő,
És mint mondtam már Bátorit leg-elő.

A mi Palkónk mostan nagyon meg volt lepve!
Legkiváltkép azért, mivel észre vette:
Hogy Hunyadi Mátyás, a fölséges király
Csak ugyan a korholt vándor Székely Mihály.

A megzavart fíu lesütötte szemét,
Tördelte... simitá... ropogtatta kezét -
Végre szótalánul fogta magát, fogta,
S magát a királynak lábaihoz dobta!

Mátyás rá rá ütvén Palkónknak vállára,
Kegyes mosolygás közt imigy szólt hozzája:
,Kelj fel jó Kinizsi!.. ne térdelj, bár szokás...
Nem magyarhoz való az a hunnyászkodás!’

Fölséges Mátyásnak fölséges szavára
A mi kedves Palkónk csak ugyan fölállta...
Megállt egyenesen, a miként csak tudott -
De szólni, nem szólott.... egy hanghoz se jutott.

A király pediglen - hogy ne mondjam nagyba -
Szemeit jó izűn legeltette rajta...
Végtelenül örült Palkónak, mert látta:
Hogy milly nagy ereje: olly nagy bátorsága!

Végre így szólítá meg a zavart Palkót:
,Beszéld el csak öcsém! mi járatban vagy most?
Ebbe az erdőbe hogyan kerekedtél?
Mi az oka annak, hogy bujdosó lettél?'

Palkónk elbeszélte most mindent elejétől...
Elvégre mondá, hogy: katonának készül -
S mihelyt fölhalálja vitéz M a g y a r B a l á z s t :
Meg lesz az országos nagy parula csapás.

Az az: mit is mondok?... mindent el nem beszélt,
Mert hála istennek birta Palkónk eszét!..
Aztat elhallgatta - könnyű kitalálni! -
Mért akar ép' Magyar Balázsnál szolgálni.

„No hát Palkó öcsém csak ide a kezéd!”
Szólott - Magyar Balázs Palkónk háta megett...
Ki innét nem messze fekvő táborából
Ide jött vadászni, csak úgy mulatságból.

Palkó azt tudta, hogy mindez álom talán!
Azért is körmével nagyot csipett magán...
S miután akkorát so se csip egy bolha:
Elhitte, hogy mégis ébren van valóba.

Azután Balázsszal egy parulát csapott...
Hej! ez a parula nagyot csattanhatott!
Mert a vadász kutyák mind széjjel szaladtak,
Azt tudták puska szólta!.. s nézték, hol van a vad?

Most az egész tarka csapat utnak eredt...
S közöttük a szegény rongyos molnár gyerek.
Ugy nézhetett ki ő a sok urak között!
Mint egy tépett felhő kis csillagok között!

A mint hogy elérték a tábornak helyét;
Kinizsuk annyira forgatta volt fejét,
Hogy Mátyás hozzá e szavakat hallatta:
,Talán az erdőben féreg hullt nyakadba?..'

Pedig dehogy hullott!.. volt egy régi féreg,
A szerelem férge közepén szívének...
Palkónk nyakát azért forgatta olly nagyon:
Nézte: - nem látja é Jolánkát valahol?!..

ÖTÖDIK ÉNEK.

Nem fért meg bőriben alföldön a török.
Telhetlenségében a magyarra törött -
Soha meg nem telett mint a koldus táska,
Jött, ment és pusztított mindent mint a sáska.

Kisebb csapatokat váltig küldött Mátyás;
So se volt azokon valami nagy áldás....
Ha a török egy nap a határt elhagyta,
Másnap megint vissza jött az istenadta.

„Ejnye ebugatta csunya pogány népe!
Mikor lesz már egyszer dulasodnak vége?!
Várj csak ördögszülte telhetlen törökje!
Majd vissza gyurlak én hajdani bőrödbe.”

Imigy gondolkozik dicső Mátyás király,
És termett Belegrád megszállt határinál...
Belegrád! Belegrád! mit mondjak én neked?!
Be sok magyar szívvér festé meg téredet!

Meghallván a török, hogy nyakukon Mátyás:
Lőn az országukban egész tatárjárás...
Ellene hős Mátyás király seregének
Legalább háromszor annyit vezetének.

Nem sokára aztán épen viradóra
Mind a két seregnél torombita szóla...
És állott egymásnak szemközt a sok hadfi...
....Ejnye! a ki lelke!... ez lesz ám a lakzi!

A magyar hadsereg kasza formában állt...
Ezt nézze meg aztán, ki nem látott csudát.
A ki áldója van! be gyönyörű népség:
Mintha fiat szült vón' a fény és vitézség.

Buzogányos fiuk, fringyiás legények,
Páncélos leventék, sisakos vezérek,
Forgó mente, dolmány,... kopja, nyíl, meg dárda,
S sok aranyos huszár szilaj paripája.

Tul a lovasságon a fekete sereg....
Mind meg annyi szálas, jól megtermett gyerek.
Fekete ruhában sötét várként állnak,
Azt vélnéd: maga a boszuálló bánat!

A lovasság, s Magyar Balázs vezér mellett
Szép kíséretével Mátyás foglalt helyet...
Annyi sok mindentől csillogott ruhája;
Hogy rá ment, ha több nem, száz fertály föld ára.

Édes ős véreim! aranyos Magyarok!
Hej! be ritka isten csudái voltatok!
Ha úgy véletlenül ma föltámadnátok,
Talán bizony nem is ismernénk reátok?!

Hanem... ni! ni! ez ám még csak a valami!
Hogy mi, hamarjában ki se tom mondani....
A sok nagy vitéz közt volna még egy nagyobb,
Kinek mivoltával el nem hallgathatok.

Ez a nagy valami egy szörnyű levente,
Feje kilátszik a tábornak felette....
Az az, mit is mondok?... nem csupánság feje,
Hanem természetnek legalább is fele!

Fején tollas sisak... testén dolmány, mente,
Alatta egy szörnyű táltosteremtette...
Mert hát bizony isten van olly nagy a lova:
Mint... mint... még magam se tudom, hogy mekkora.

Vas gyuró kezében egy iszonyu kard van,
Az az, hogy nem is kard.... pallos igazabban...
Csizmáján sarkantyú, és taréja ennek,
Mostanában vélnéd holmi kis kereknek.

Ha hogy ezen mai elpuhult világban
Illy ember tűnnék fel valam'ék utcában,
Tom - nem mondok sokat - de bizony legalább
Félre vernék mind a falunak harangját.

Mi arcát illeti, halovány az nagyon,
Látszik rajta egy mély, eltítkolt fájdalom...
Ha bár mostanában mosoly van is rajta,
Mert e mosoly inkább sirás, mint kedv fajta.

„Vitéz ismeretlen - megkövetlek szépen -
Nemes kilétedet meséljed el nékem!
S egy füst alatt, mondd el, mért mosolygsz olly formán
Mint kit erős torma csiklándoz az orrán.’

„Csudállak atyafi, és bámullak téged,
Hogy bár van két szemed; kilétemet kérded,
Hát nem látod azt, hogy Kinizsi Pál vagyok,
Kit sorsa orcáján cirógatva csapott.

Kinizsi vagyok én, a volt molnár gyerek,
Kit hogy láttál annak, vagy hat éve lehet,
Mikor tudniillik egy bogas vadonban
A cseh vadászokat jól el nazslagoltam.

Kinizsi vagyok én, ki - mint színre látszik -
Felvittem már, egész a kapitányságig,
Káplár, istrámaster, meg hadnagy is voltam,
Helyzetemre csak úgy fokanként jutottam.

Pedig ezt atyafi nem pénzért vettem ám,
Harminc török fejért lettem csak kapitány
Olyan török fejért, melynek mindegyike
Száz aranyat nyom a hon serpenyőjibe.

Kinizsi vagyok én, az a szegény gyerek,
Ki hat esztendeje egy vezér lányt szeret....
De, mert aztat soha se ölelheti át,
Keresi ölelni a jégkezű halált.

Kinizsi vagyok én, az a Kinizsi Pál,
A ki szenved, hervad sok bánata mián...
Kinek búja elég... de öröme nincsen,
Kit bal kezével ver mind a három isten.

Ebből jó atyafi! átláthatod könnyen,
Mért folyik orcámon öröm mondó könnyem...
Miért mosolygok én mostanság olly formán:
Mint kit erős torma csiklándoz az orrán.

Csata előtt mindig jó kedvem van nekem,
Mert hát illy esetben mindég remélhetem:
Hogy - a mit jó drágán fogok majd eladni -
Hitvány éltetre nem fog több nap viradni...”

Szerelmes Palkónk ekép gondolkozik
Midőn nagyot dördült feje fölött az ég...
Az az, nem is ég volt a mi ekép dörgött,
Háborus ágyu volt, mi olly furán bömbölt!

Erre aztán támadt iszonyatos lárma...
A harci kiáltás: Allah! Jézus! Márja!
Peregtek a dobok.... szóltak a trombiták...
S rohantak előre a magyar paripák.

Ropogtak a puskák egyre másra sorba,
Míntha kukoricát pattogattak volna -
S az ,e l ő r e !’ - szavak folyvást hangozának...
Rég szokása már ez magyar katonáknak.

Kinizsi Pál merre századjával mene,
Valóságos igaz döghalál járt vele....
Miként a föld népe a megért életet;
Ugy vágta a pogányt a hatalmas gyerek.

De mig a törökön Kinizsi így gázol:
A magyar seregben baj történik máshol...
S a tábor egy része segítséget kiált....
A pogányság körül vette Mátyás királyt.

A mint hogy ezt a mi hős Palkónk meglátta,
Roppant sarkantyuját be vágta lovába...
S szilaj paripáján Mátyás király mellett
Török testeken át csak hamar ott termett.

„Félre hitvány bokor! megérkezett a fa!”
Palkónk jöttét ezen szavakkal tudatta...
És kezdett kardjával fene tempót tenni...
(Nem szerettem volna vasa alatt lenni!)

A király csak ugyan már utóján vala,
Mert reá tódult a hitetlenek java...
Kik annyian voltak ép' mint a dohány mag,
Egy magyar jutott itt husz török pogánynak.

Mátyás, Magyar Balázs, s ennek kísérete
Palkót látván nagyobb bátorságot nyere...
És lett vagdalódzás, tapozás sok vérbe',
Mint valami város nagy mészárszékébe.

Ám de a pogányság nem hogy fogyott volna,
Hanem szaporodott, mint valami gomba -
Izzadt a magyarság.... no de nem hiába!
Több volt a mogyoró, mint a somfa pálca.

Kinizsi metélvén mind mit kardja talált;
Egyszerre véletlen körül nézi magát....
És ugyan kit látott?... a morva portékát
Cilleinek itten maradt ivadékát.

A szelid atyafi, hogy mint, ő se tudta,
Valahogy szinte a kis csapathoz jutta;
Mellyet Mátyás király ön maga vezetett,
S mit körül kerített a fél török sereg.

Kinizsink meglátván régi ellenségét,
Gunyos mosolygásra vonta szája végét,
S a morvához ezen szavakat hallatta:
„Nem a te kezedbe való az a szablya.

Penna való neked édes atyámfia!
Jobb helyen lesz kardod most nálam, így ni la!...”
S annak kezéből a kardot kicsavarva,
Két karddal kelt vitéz Kinizsi Pál harcra.

Elereszté rövid kantárját lovának,
S két karddal ment neki a vad pogányságnak...
Csurgott kardjairól a törökök vére,
Jobb volt nem születni annak kit elére?

Mint valami ördög ülön koholt dárda,
Kinizsi a török sorokat úgy járta.,
Ördög ült a szívéen, ott is a közepén,
Kegyetlenné lön a szerelem vert legény.

De szörnyü tetteit nem mondom el néktek,
Mert nekem talán tán azt el se hinnétek...
S ha el is mondanám minden szörnyü tettét,
Némelly lágyabb szívé ájulásba esnék.

Azért hát röviden csupán annyit mondok:
Hogy a török csorda megkapta a tromfot,
Basájukkal fele ott halva maradott...
A többi meg örült, hogy elszaladhatott.

Mikor már a pogány eltisztult végképen,
A király seregét összehitta szépen;
S a rend parancsoló trombita szavára,
A győztes magyarság frontokba föl álla.

Volt bezzeg most beszéd a lefolyt csatárul,
Az iszonyu harcról szóltak elől hátul -
Az az - uram bocsá' - mit is mondok néktek?
Hisz mindenütt csupán Palkónkról beszéltek.

Egyik azt mondta, hogy: „Ez ám csak a gyerek,
Hátára vehetné a menydörgő eget!..”
Másik meg azt mondá: „Comb annak a karja!..
Ugyan meglátszik, hogy magyar volt az apja!”

A harmadik így szólt: „Soha olyan mérgest!
Kölykezett oroszlán csak fitty! hozzá képest...”
És így szólt mind annyi közép, jobbra, balra,
Vitéz Kinizsünket égig magasztalva.

Végre elhallgattak a magyar vitézek,
Mert a király fogta most fel a beszédet -
Ugyan is imigy szólt a dologra térve:
„Vitéz Kinizsi Pál! jöszte a középre!”

A mi kedves Palkónk királya szavára
Pillanat alatt a rendelt helyen álla...
Az az: hogy lova állt.... mellynek egész teste
Piros vérrózsákkal, s habbal volt ki festve.

Palkónknak is furcsa volt a kinézése,
(Mert két véres kardját e helyre nem értve)
Ha ma az utcákon ötet így látnátok,
Még vágó legénynek is elgondolnátok.

Mi arcát illeti, az olly szomorú volt,
Mintha rajt feküdt vón' az eleven bú, gond -
Az fájt Kinizsinek, az fájt ollyan nagyon,
Hogy nem a holtak közt, de életben vagyon.

A király beszédét tovább így folytatta:
- Kezeit Palkónknak vállaira rakva -
„Vitéz Kinizsi Pál! ime én megáldlak!
Legszentebb nevében a magyar hazának!

Azt a szolgálatot a mit tettél máma,
Nem szükség mondanom... hisz mindenki látta...
Egy nagy csatát nyertél... s meg mentéd életem,
Vedd ezért a haza, s az én köszönetem.

A mit csak tehetünk édes fiam értted,
Adósságunk gyanánt lefizetjük néked...
Áldjon meg az isten legnagyobb ereje!
Áldjon meg százszor a magyarok istene!”

Azután a király önkardját leoldva
S Kinizsinknek nyujtván, e szavakat mondta:
„Örökös emlékül vedd e kardot tőlem!
Használd fel ugy fiam! mint minden időben.

Mától fogva pedig nem vagy már kapitány,
Én vezérré teszek sok hős tetteid mián -
S mint vezért, tapasztalt B a l á z s bátyád mellett
Ezennel a német Császár ellen küldlek.

Menj! és mutassad meg ott is, hogy magyar vagy,
Járj végére ott is mind azon hadaknak;
Miket Fridrik nevű németek császára
Össze szedett vala hazád romlására....”

Dicső Mátyás király ezen beszédére
Milly nagy lőn a magyar hősök éljenzése;
Kis istóriámban nektek itt nem mondom,
Léven sokkal nagyobb tárgyakra is gondom.

Palkónkról pediglen csupán annyit mondok:
Hogy ő föl se vette ezt az egész dolgot....
Örült is, meg nem is.... megköszönte szépen,
De valami kedvet nem lelt az egészben.

S mikor már a sereg el ment nyugovásra;
S a táborban itt ott már áldomás járta;
Gondolkozás után ezt mondta magába:
„Mit ér mind ez? hogy ha nem látta Jolánka?!”

HATODIK ÉNEK.

Egy sziklás vár alatt, nagy Németországban,
Vitéz Kinizsi Pál épen vacsorán van...
Csendes vacsorán van hős Magyar Baláznál
A vár ostromlását vezető társánál.

Az ostromló tábor kellő közepére
Van a fő vezérnek pompás sátra téve...
Arany virágokkal van az becifrázva
Ezüstös lévén a sátor tető vászna.

Széleiről itt ott köves sallang lóg le....
No de fölösleges iziglen irnom le.
Ugy néz ki a sátor, mint most a mennyezet,
Melly alatt püspök ül nagy vecsernye felett.

A sátor belseje szinte rendjén vagy on -
Mindennel, a mi kell felcifrálták nagyon.
Olly szép pokróccal van beterítve, mellyre
Holmi szegény ember rá lépni se merne.

A vezérek előtt földbe vert asztalon
T ü l e d is, h o z z á d is boros kancsó vagy on.
Az az, nem is kancsó, hanem kehely inkább,
Illyenből ma csak a Krisztus véré t isszák.

A mi kedves Palkónk nem a régi gyerek!..
Ugy félig meddig, már megemberesedett.
Olly szép bajusza nőt az eszemadtának,
Hogy még a fele is sok volna magának.

Mint afféle vezér csupa ezüst, arany...
Oldalán gyémánttal ki rakott kardja van.
Fején üstös sisak... testén meg nagyarka,
Mellyen szinte látszik, hogy urnak van varrva.

Arany sarkantyuján ezüst taréj pereg....
Szóval: a mi Palkónk egészen más gyerek!
Annyi sok változás esett vala rajta:
Hogy rá nem ismerne saját édes anyja!

Régi formájából csupán csak egy maradt,
Mi hú volt hozzája hat esztendő alatt...
E hűség es jószág Palkó búbanatja,
Szomorú szerelme, kinos indulatja.

„Igyunk Palkó öcsém! - szólott Magyar Balázs -
Ugy is kifárasztott ma a hadakozás!
Igyunk a míg élünk, édes vezértársom!
Ki tudja, adnak é majd a más világon?!”

S a két magyar vezér poharat kocintva,
A hegy levét egész hűségeseen itta...
Aztán elbusultak... hallgattak egy kicsit...
Már ez szokása a magyarnak ha iszik!

Palkó reá gondolt szép Jolánkájára,
S búbanatos fejét kebelére vágta...
Azután akkorát sohajtott fel, hogy na!
Sohaja szélnek is megjárhatta volna.

„Ugyan édes öcsém! mért vagy olly szomorú?
Akkorákat krákogsz mint valami daru -
Mond meg mi bajod van... tán tehetek róla...’
Magyar Balázs a mi Palkónkhoz így szóla.

Palkó átgondolta minden bűját, baját,
Nagy régi szerelmét... ezt a nagy nyavalyát...
Melly előbb, vagy utóbb még sirba viheti
A nélkül hogy reményt adott volna neki.

Azért is nagy bölcsen föltette magába,
Hogy most már elmondja mi a nyavalyája...
„Hogy ha megharagszik az én vén barátom
- Ezt gondolta Palkó - más hol is van tábor.

Elválok majd tőle.... de hogy ha kinevet:
Akkor.... no hát akkor szét vágom szivemet....
Az én lelkem ebben is örömet talál -
Fájdalmas életnél többet ér a halál!’

Palkónk rövideden csak ezt gondolta át,
Miközben átérzé egész búbanatát...
S felemelvén nehéz sisak fedte fejét,
Hős Magyar Balázshoz ilyenformán beszélt:

„Fáj az én szivem! mert sok bajom van vele!
Isten tudja, hogy mi vette magát bele...
Mint a kopár földnek őszi rétvirága
Hervad napról napra égő fájdalomába.

So sincs nekem kedvem... mindég szomorkodom...
Nem hajthat virágot a homokos bokor...
Próbálok... akarom... váltig erőtetem,
Hej! de a vigasság én nálam nem megyen.

Mondják ismerősim: mi bajod van fiú?
Ne gyerekeskedjél! ne légy olly szomorú!
Ha valami baj ért, ne gondoljál véle,
Hogy ha a mult kínozt, a jelennel érd be.

Nem tudják mi bajom... de hát isten néki!
Hogy ha ők nem tudják ez szivem nem vérzi...
Csak egy volna... csak egy! ezen a világon
A ki tudná mért van e szomoruságom.

Hogy ha egy teremtés tudná mi a bajom,
Bár meg nem gyógyitná, nem fájna olly nagyon...
Széttépett reményem rongya is jó lenne
Kötöző kendőül fájdalmas sebemre.

Édes kedves bátyám! mi bánt így engemet
Itt az idő, hogy megmondjam kegyelmednek....
Tom megharagszik... de, nem gondolok véle,
Már nagyobb baj nem ér, mint a minő ére.

Hogy ha nem is régi szegény molnár gyerek
Így szólítja most meg nemes kegyelmedet;
Ne tünjék fel, hiszen nem tehetek róla -
- Majd nem siró hangos Kinizsink így szóla.

Aztán csendes hangon tovább így folytatta:
Az fáj édes bátyám nekem ollyan nagyba,
Azért öl engemet hat esztendő bánt:
Hogy mért nem hihatom bátyámat - - apámnak!

Még mint molnár láttam egyszer bátyám lányát,
S azóta ismerem a szerelem fáját...
Keserű a gyümölcs, mellyet e fa terem...
Bánatot, szenvedést ad csak a szerelem.

Azért édes bátyám gyógyitson meg kérem,
Adja szép Jolánkát feleségül nékem -
Ugy megbecsülöm, hogy... tudom meg nem bánja,
Gondom lesz hajának legkisebb szálára!”

Ezek után Palkónk lesütötte fejét,
És átgondolta, hogy: mi az, a mit beszélt...
Irult... pirult... tettét félig meg is bánta,
S mint valami bűnös ítéletét várta.

„Ne félj édes Palkóm!.. ne félj édes öcsém!
A mit csak tehetek, mindent megteszek én...
Én od’ adom lányom... hanem ez a vásár,
A mi bökkenő, nem kettőnkön áll ám!

Van itt egy harmadik, még pedig a java,
Kinek szinte volna e dologhoz szava;
S e harmadik: lányom... a kit vétek volna
Csak úgy tudta nélkül bedobni karodba.

De hogy ha akarna hites páru lányom,
Legyen szived szerént... én csöppet se bánom.
Ámbár azt nem hiszem, hogy megtudna lenni,
Mert lányom nem akar soha férjhez menni.

Akadat már ő neki nem egy szerencséje,
De nem akar jönni férjhez mehetnékje;
Azt mondja apáca lesz... mivel hogy soha
Nem akadhat neki szive szerént ura.

Már hat esztendeje, hogy a kedve tellik,
Klasterban apácák között nevededik...
Csak néha jön hozzám... épen ma is várom,
Ha eljön, akkor majd dolgod megpróbálom.'

Vitéz Magyar Balázs ezen beszédére,
Gondolhatni Palkónk milly fájdalmat érze!
Megátkozott minden klastermot, apácát,
A kik üdvösségét nagy szentül eljátszák.

De átkozolódni nem volt sok ideje...
Mert a sátorba egy istrázsa jöve be...
Ki is nagyot ütvén kardos oldalára,
Jelenté: hogy itt van a vezérnek - lánya!

Palkónk e beszédre a szívéhez kapott,
Érezvén ott nagyon fura indulatot...
Közel állt jó szíve a megrepedéshez,
Örült, mint a méh, ha kakuk füvet érez...

Ámde nagy öröme nem tartott sokáig -
Átgondolván azt: hogy sorsa el most válik!..
Búbánat, és öröm veszekedett benne,
Mintha próbálnák, hogy erősebb ki lenne?!

Magyar Balázs most a csendet meg így töré:
,Huzódjál csak öcsém ki a sátor mögé...
Beszédünk fonálát onnét ki lesheted,
Menj no!.. ne sohajtozz!.. ne légy olyan gyerek!'

Kinizsi csak ugyan nagy nógatás után
Ki ment a sátnak hátulsó oldalán -
Ott künn földre guggolt... ereszkedvén térdre,
Fülét a sátnak vásznára rá téve.

Azután jó Palkónk, hogy észre ne vegyék,
Szívére nyomta volt mind a két tenyerét...
Félt: hogy elárulja szíve dobogása...
Ugy vert az, mint kakuk órának járása.

Nem látta senki sem e helyzetben Palkót,
Csak a felhők közül akkor ki bukkant hold...
Melly tán azért jött ki, hogy nevensen rajta,
Mint lesi Kinizsi: széna é, vagy szalma?!

Ez alatt a sátor innenső oldalán
Bement az érkezett szépséges szép leány...
Az az, hogy nem is ment... hanem csak lebegett,
Szárnyatlan angyal volt az a kis lánygyerek.

Hat esztendő alatt megszépült ő nagyon,
Megszépité ötet a bú, és fájdalom!
Szerette ő Palkót, bár hallgatott róla...
Nem áll a szerelemzés mázos szóba!

Szépséges Jolánka már husz évig fejlett
Rózsatőn nőtt liljom lett a leánygyermek...
Rózsa is, liljom is... cédrus volt növése,
Nem csuda hogy Palkó majd elveszett értte!

Minden lépésekor dereka úgy hajlott...
No de nem irom le!.. elég hogy angyal volt.
(Egy öleléséért úgy titokba mondvá -
Magam is tudj' isten mit nem tettem volna!)

Hogy miként ölelte a jó apa a lányt,
Mint csókolta a lány a rég látott apát;
Azért nem mondom el, mert hogy Kinizsi Pál
A sátoron kívül már jó ideje vár.

Mostan Balázs bácsi szavait így kezdte:
'Édes kedves lányom! vigyázz beszédemre!
Vess számot magaddal! mert az idő halad,..
Ép ma este ismét új szerencséd akadt!'

'Nem kell nekem senki, édes kedves apám!
- Szakasztotta félbe apja szavát a lány -
- Szomorun folytatván a szerelmes gyermek:
Én, apám, örökre apácának megyek!

Épen azért jöttem, hogy hát engedje meg,
Miszerént pünköstre beszentalhessenek!...''
„Döntök is én akkor klastromokat porba!”’
- Ezt a sátor mögött ott künn Palkó mondta. -

'Lányom! - szólt az apa - én ezt nem engedem,
Ha csak tetted okát meg nem mondod nekem...
Olyan áldozatot nem kíván az isten -
Vagy tán szived szerint való férfi nincsen?'

„Iszen lenni lenne... hanem... izé... talán...”
Szólt a szót harapva, s elpirulva a lány -
Későn volt már neki visszavenni szavát,
Későn vette észre, hogy elszólta magát?..

'Aha!.. itt a bibi!.. te valakit szeretsz...
Ne pirulj el!.. ne félj!.. hiszen rendjén van ez...
Mond el szívbajodat, tán meggyógyítom,
Ne húzódjál!.. muszáj!.. már most parancsolom.'

„Édes kedves apám! - szólt zokogva a lány -
Jaj nekem!.. mert tudom, megharagszik reám.
Én most olyant mondok... olyan nagyot, nagyot,
A miről éd's apám nem is álmodhatott.

Én hat esztendeje szeretek egy legényt,
Egy jobbágy gyermeket... ágrul szakadt szegényt...
Kiért a táborban szív fájásba estem,
Kiért aztán később klastromba is mentem.

Akarnám én őtet nem szeretni..., de jaj!
Minden törekvésem hiába, hasztalan!
Ugy szívemben van mint virágban az illat,
Mint napban a sugár, mint égen a csillag.

Hat esztendő óta hírét se hallhattam,
Mert mint a hal róla mind eddig hallgattam...
Ő, vagy senki!.. ez a szívem kívánsága!
Ezért kell, hogy legyek éd's apám apáca.

Ő az enyim soha! de soha se lehet....
No de nem is szükség mondanom egyebet,
Az a legény nem más... mint... jaj! édes apám!
Az istenre kérem ne haragudjék rám.

Az a legény nem más, mint egy szegény molnár,
Kit Kinis helységénél apám is látott már....
Kinek akkor olyan híres volt ereje -
Kinek - Kinizsi Pál böcsületes neve!”

Tovább nem szólhatott a szép leány gyermek,
Mert Kinizsi Palkó a sátorban termett...
Szétrepeszté ott künn a sátornak vásznát,
S perc alatt karjába szorítá Jolánkat.

Jolánkának Palkó úgy tűnt fel mint álom...
Sokszor látta őt így át sok éjszakákon...
Vert kis keble!... jó hogy nem repedett széjjel,
Teli volt örömmel, mint a hólyag széllel!

Palkó meg csókok közt karolta őt által,
Kibékült egészen az egész világgal....
Meg volt szeretője!.. meg volt Jolánkája!
Meg volt Kinizsinek teljes boldogsága!

Ha boldogságokból ezen fura pontba
Isten jó voltából virág válott volna;
Nem lenne most se föld... se tűz... se víztenger...
Mert az egész világ paradicsom lenne!

A jó Balázs bácsi pedig mind ezt nézte,
S örömében könny jött mind a két szemébe.
S hogy leányát Palkó ne szorítsa agyon;
Néha ezt mormogta: „no csak ne olly nagyon!..”

HETEDIK ÉNEK.

Két hétig vala már Palkónk Jolánkáé,
Jolánka pediglen Kedves Palkóáé....
Csókolódzás között szivszakadva várták
Össze esketésük napja támadását.

Meg is jött ez a nap két hosszú hét alatt....
Roppant sátor alatt lakodalmat csaptak.
Hej! jó atyafiak! ez volt ám a lakzi!
Nem kellett itt kása, vagy mosdó pénzt adni!

,Gyere haza kendők' lobogtak a sátron,
Gyültek az asztalhoz mint egy három százon...
Mellyre minden mi kell bőven vala rakva
Nem h'jába száz inas munkálkodott rajta!

Teli volt a lakzi szép mindenfélével,
Magyar leánykákkal, magyar leventékkal...
Csillogott azokon gyémánt, ezüst, arany...
Illyenféle most csak tündér országba' van.

Ott vala Zápolya, Rozgonyi, s több Garák,
Vitéz püspök, a ki össze adta a párt...
Ujlaki, Bátor i erdélynek vajdája,
S más több nagy ur, kiknek vagy százra ment száma.

Maga Kinizsi Pál, egész pompájában
Le föl járt párosan szép Jolánkájával -
Kinizsi olyan volt, mint egy támadó nap,
Jolánka pedig mint egy hajnali csillag.

Az egész vendégség csupán róluk beszélt...
A lányok azt mondták: jaj! Kinizsi be szép!
A férfiak pedig ezt suttogták halkan:
Ez a Kinizsiné valóságos angyal!

Mostan megszólalt a tábori muzsika -
Dob kíséretében száz, meg száz trombita.
Az ebédre így volt szokás adni jelet,
S foglalt a vendégség azonnal is helyet.

Az az, nem foglaltak.... csak hogy rendbe álltak
Ment mint hire terjedt három személyt vártak,
Kiknek részére az inasok legszebben
A legelső helyre teritettenek fel.

,Ugyan ki ülhet majd a legelső helyre?..'?
Egymás közt mindenki csak ezt kérdezgette -
Hiszen Magyar Balázs, meg aztán az új pár,
A nádorral együtt együvé gyült volt már!..

És ime megnyilott a sátor ajtaja....
Hunyadi Mátyás, a király jött be rajta.
Fölséges karjain - kik jöttek mellette -
Egy pár jobbágyféle öreget vezetve.

Fölállt most mindenki... s zugták: „éljen Mátyás!
Száljon a fejére száz meg ezer áldás...”
Mint mondom: mindenki eképen kiálta,
Csupán Kinizsi Pál merült hallgatásba.

Nem is beszélhetett a szerencsés gyerek,
Mert sirt örömében a jobbágy pár felett...
Karjába szorítá azokat, s zokogott....
A jobbágy pár saját éd's apja, s anyja volt!

Mennyi volt az öröm, és a meglepetés,
Annak írására az én tollam kevés...
De elgondolhatja ezt mindenki szépen,
Csak olyan nem, kinek só feje van épen.

Az öreg pár vala leginkább meglepve,
Félelmes örömmel volt kebelük telve...
No mert az öreg pár ennyi uraságot
Még a Budai szentegyházban se látott!

A szégyellős anyjuk helyét nem találta...
S pipi kendőjének sarkát is kirágta. -
A vén molnár pedig úgy megizzadt, hogy na!
Dolmányát szívesen le vetette volna.

De már illy fura volt a vén pár öröme,
Szerettem vón' lenni ő kelmök bőribe...
Hogy miért, azt tartom elég ok ez rája:
Megcsókolta őket szépséges Jolánka.

Most a király imigy kezdett egy beszédet;
„Vitéz Kinizsi Pál!.. halld! hozzád beszélek!
Látom, meg vagy lepve ennyi öröm alatt,
S kell, hogy a dologgal tisztába hozzalak.

Tudod hogy szeretlek, úgy mint saját vérem,
Mert te vagy legnagyobb katonám, vitézem,
És ha alkalmam van rá, mindent megteszek,
Hogy csak sok örömet okozhassak neked.

Aztat is tudhatod édes fiam nagyon:
Hogy előttem minden eset tudva vagyon,
Hogy a fülembé jó, bár mi is történik
Széles terjedelmű országomon végig...

Hogy ne tudtam vón' meg hát az olyan félét:
Hogy te fölveszed a házasság szentségét?!
Megtudtam én hamar édes fiam eztet,
S akartam, hogy neked örömet szerezzek.

Tudtam, hogy mint igaz háladatos gyerek
Szegény édes apád, s anyádat szereted...
Keltem hát utánuk azonnal is utra,
Bár ezt apósodon kívül ki se tudta....

Ime karok! rendek! - szólt kis idő múlva
A király a számos urakhoz fordulva -
Ez az öreg ember Kinizsinek apja,
Ez az öreg asszony pedig édes anyja!”

A vendégek erre oda tolakodtak,
S magyar szokásképen velök kezet fogtak...
Az öregek ezen parulázó pontba
Harminchat kéznek is hasznát vették volna!

Bezeg most izzadtak az öregek nagyon....
De az embernek olly természete vagyon:
Hogy mint a méhecske a virágos lombhoz
Ő is nagyon könnyen megszokik a jóhoz.

Az öregek is hát neki bátorodtak
S az urakhoz ollyan hamar hozzá szoktak;
Hogy a molnár, alig tellett be fél fertály,
Várna harcáról a - nádornak mesélt már.

Az anyjuk meg majd megőrült örömébe...
Ő ugyan is egy vén Püspökkel beszéle,
Ki neki az elébb olly olvasót adott,
Mellyel Romában Ő Szentségétől kapott.

Most megkezdődött a vég nélküli ebéd...
S ki ki elfoglalta azonnal is helyét.
Felül ült a király, mellette jobb, s balra
Vitéz Kinizsinek éd's apja, meg anyja.

Mindjárt mellettük ült a szerencsés uj pár...
Beszélgettek.... pedig annyit beszéltek már!..
Hijába! már ollyan a szerelmes ember,
So se fogy ki, mint a feneketlen tenger.

Tovább pedig ültek a többi vendégek -
Püspökök, fő urak, s más nemes legények.
Itt ott, mint lombok közt bimbódzó virágok,
Ültek vidám kedvü szép magyar leányok.

Szép volt e nép, minőt csak képzelni lehet....
Ha meg unta vón' az ur isten az eget:
Fogadni mernék rá - pedig akár mibe -
Hogy nem szállott volna más hova, mint ide.

Fenekén a hosszú végtelen sáornak,
Katlannál feketébb cigány fiuk voltak -
Hegedűjökön szép vig magyar dal szóla....
Hej! nem volt még akkor bus a magyar nóta!

Künn a mezőségen a sereg vigadott,
Az egész nagy tábor lakodalmat csapott -
Fanyársokon egész ökröket sütöttek,
Csapra pedig nem egy két hordót ütöttek.

Éltették Mátyást, az igazságos királyt,
Kedves vezérüket vitéz Kinizsi Pált -
Éltették a hazát miljom ezredeig....
Hazáról a magyar so se feledkezik.

Benn az uraságok pompás sátorába,
Elmulván az ebéd, 'h á r o m a t á n c' járta...
A király kezdte meg a táncmulatságot,
A szép menyasszonnyal nyitván meg a táncot.

Szólott a muzsika... ráhuzta a banda...
A kinek lába volt egytől egyig rakta.
Maga vén Kinizsi csak úgy szép módjával,
M á r t o g a t ó t jára élete párjával.

De míg a sátorban ekép mulatának;
Pattogott a puska tájékán a várnak...
Az ostromlott várból kitört volt a német
Hogy majd megzavarja a vigadó népet.

De ehhez a magyar már úgy hozzá szokott,
Hogy még leány se volt, ki megzavarodott -
A lányok köték a kardot akkorába
Vitéz szeretőjük karcsu oldalára.

A vitézek eztán lóra pattanának,
Egy csók!.. s már a hideg halál körül jártak...
Mentek... győztek... s aztán vissza tértek hamar...
Jobb időkből még így mulatott a magyar.

Most is csak így tettek... mentek, győztek szépen
S a régiek voltak, azon különbséggel:
Hogy most sujtásosabb vala átillájok....
Az ellenség piros vére föccsent rájuk!

Azután, miként ha mi sem történt volna,
Neki kerekedtek újra a sátorba;
Hideg halál helyett... tüzes lányt öleltek,
Muzsikát hallgattak ágyu, puska helyett.

Ez alatt Mátyásnak - míg így mulatoztak -
Három pecsét alatt estafétát hoztak.
Mellynek egy csomóba az volt foglalátja:
Hogy ismét pusztít a Törökök csapatja.

A király Kinizsit hívatta azonnal,
És így szólt hozzája, méltóságos móddal:
'Édes Palkó öcsém, holnap viradóra,
A törökhöz indulsz egypár magyar szóra.

És ott nevemben meg - mondod a császárnak,
Hogy hagyjon már békét a magyar határnak!
Mert ha még basái országomat bántják,
Földulom hadammal az egész országát!’

Kinizsi Pál felelt: „Fölséges királyom!
Ha menni kell, tehát én magam se bánom.
Hanem a törökök nem szívelnek engem -
Talán jobb volna mást küldeni helyettem.

Haragszanak ők rám... s könnyen megeshetik:
Hogy követ létemre fejemet le ütik...”
„Ha le ütik - felelt Mátyás király erre -
Levágatok harminc ezeret helyetted!’

„Csak hogy ezek közül - Palkónk így tréfála -
Egy se illenék jól Kinizsi nyakára!...”
S míg a király ezen egy nagyot mosolyga,
Szavait folytatva Kinizsi így szóla:

„Tudhatja fölséged - volt rá példa elég -
Hogy nem nekem való az a cifra beszéd...
Én csak tenni tudok... dúlni... ölni... vágni...
Azt a prédikálást végezze akárki!

Tegyen meg felséged inkább, szépen kérem,
Várkapitánynak a határok mentében.
Legyek csak én ottan a határok mentén;
Egy se jön be, vagy ha bejön, vissza nem mén!...”

„Igazad van Palkó!’ - szólt a király rája -
S egy arany poharat fogva föl markába,
Fenhangon ezt mondá: „Éljen Kinizsi Pál!
Mint Temes bánsági fő ispány, s kapitány!...”

A vendégség hármas éljenzéssel felelt.
Százszor viszonzá ezt künn a vidám sereg...
S az ostromlott német vár viszhangos tája
Ezer magyar ,é l j e n !’t morgott vissza rája!

Azonban az idő viradóra jára,
Fél homállyal jött a szürkület a tájra.
Halványan ragyogott a hajnali csillag,
Első sugárait széjjel hinté a nap.

A fáradt vendégek tehát szétoszlottak,
Mert hát nagyobb részint álmosak is voltak.
Kivált az új párra jött leg nagyobb álom.....
Hogy miért, miért nem, én azt nem vizsgálom....

NYOLCADIK ÉNEK.

Vitéz Kinizsi Pál Temes helységében
Nagy boldogságban élt szép feleségével -
El el csókolódtak... elcsintalankodtak...
No de nem illendő, hogy mindent el mondjak!

Magának Palkónak hatalma ki terjedt
Körül belül mint egy kétszáz helység felett.
Katonasága is volt illendő számmal,
Kormányozta pedig mind ezt okossággal.

Pénze annyi volt, hogy.... nem is mondok sokat,
Szamba se vehette mint a csillagokat...
Volt csürjében őszi, tavaszi is elég,
S madártejen kívül mindene más egyéb.

Lakása volt a vár kellő közepében,
A vár legékesebb házépületében.
Nagy volt ez a kastély, mint valami templom...
Ablakjai számát saját magam sem tom.

Ezen pompás kastély legszebbik részébe
Kinizsi éd's apja, meg szülője éle -
Olly jó élete volt a vén jobbágy párnak;
Hogy szalonnára is kolbásszal hajgáltak.

Ha egyik, vagy másik csak egy kukkot szóla,
Parancsolatjukra készen állt száz szolga...
Fiuk jóvoltából, mindent, mi kell, kaptak,
Koldusnak is arany alamizsnát adtak.

Hét köznapokon is, utcáin a várnak,
Igaz róka torkos mentében járkáltak.
Szóval: olyan volt az öregeknek dolga:
Hogy rosszabb sorsuk is nagyon jó lett volna.

Egyszer Kinizsi Pál szép feleségével
Sétálni ment gyalog a vár környékére.
Jolánka öltözött hó fehér ruhába,
Palkó meg kard nélkül könnyü átitillába.

Gyönyörű idő volt akkor egész tájon,
A minő csak lehet legeslegszebb nyáron.
Még a bárány felhője se volt a kék égnek -
S szinte jó szaga volt az egész vidéknek.

Kinizsi, s Jolánka Temes helység allján
Tovább elsétáltak mint akarták talán...
Mentek nagy boldogan... mentek... mendegéltek...
És egy környékbeli erdőcskéhez értek.

„Hogy ha már itt vagyunk - Jolánka beszélte -
Menjünk édes Palkóm kissé az erdőbe...
Az árnyas hűvösbe majd ki pihenhetünk,
Aztán majd úgy együtt virágot is szedünk..’

„Jó lesz galambocskám!” - Kinizsi így felelt,
S az erdőbe hamar be is érkeztenek...
Ott aztán a szép pár bársony puha fűre
Lombos fa árnyában egymás mellé üle.

Kinizsi átfogta Jolánka derekát,
Jolánka pediglen Kinizsinek nyakát.
Aztán csókolództak... mennyit?... annak száma
Föl nem férne egy égnagyságu táblára.

Jolánka teli volt egész boldogsággal -
Napnál tüzeesebb volt szeme ragyogása.
Ugy hullámozott vékony inggel fedett keble
Mint ha két kis galamb ugrált volna benne!

Palkó meg rá borult a két kis galambra...
Azoknak bugását hallgatta... hallgatta -
Hej! az ilyen dalnak nincs e földön mása!
Legszebb dal a boldog szívnek dobogása.

„Édes kedves Palkóm! már most ki pihentünk,
Ideje volna, hogy virágokat szedjünk.
Aztán ni! ni! ottan mennyi a számóca?!...’
Jolánka Palkóhoz édesen így szóla.

„Kell is nekem virág, aranyos virágom!
„S’ te vagy legszebb virág az egész világon!
Aztán minek szedjek én piros számócát?
Pirosabb, édesebb annál a te kis szád.

Jaj! csókolom azt a pici teremtetésed!
Be csak igen nagyon nagy a te szépséged -
A fele is untos untig elég vóna,
S még maradna abból másnak foglalóba.

Aztán minő szép vagy, jóságod is olly nagy,
Mint maga az őrző angyal ollyan jó vagy,
Ugyan nem hiába J ó - l á n k a a neved,
Meg is áldott engem az ur isten veled.

Szeretlek is lelkem, édes mindenségem!
Aranyom, rubintom, gyémántom vagy nékem...
Nagyobb hozzád szívem édes indulatja
Mint a csillagos ég kerek boltozatja!

Ha nádas kunyhóban kéne laknom veled,
Akkor is áldanám boldog életemet...
Akkor se cserélnék bármellyik királlyal,
Olly nagyon szeretlek drága virágszálam!”

Illy cifrán szólt Palkónk szép Jolánkájához,
És még erősebben karolta magához...
Aztán elfáradva nagy boldogságába,
Lehajtotta fejét Jolánka vállára...

„Feküdj az ölembe elfáradt galambom!”
Szólott szép Jolánka hívogató hangon -
S Kinizsi el nyujtván jó magát a gyepre
Fejét Jolánkának lágy ölébe tette.

Jolánka meg pici fehér kacsójával
Kezdett játszogatni Palkónknak hajával...
Meg meg simogatta, cirógatta végig
Boldog szeretője lángba borult képit.

Kinizsi most kissé szenderegni kezdett...
Jolánka meg dalolt az elfáradt felett.
„Csucsulj! csucsulj szépen! aranyos galambom!”
Igy éneklett csendes elaltató hangon.

Palkót elnyomta egy tündéries álom.
Szenderegni kezdett a nagy boldogságban...
Fáradt szemhéjjai lehunytak csendesen -
Aludt... csak szive vert hangosan, sebesen.

Jolánka még nézte egy darab időn át
Nagy gyönyörűséggel alvó boldogságát -
Aztán nyakkendőjét szépen elővette,
S Palkónk kalpagjára lágyan rátekerte.

Vánkusnak ezt tette ura feje alá -
Ő meg nagy figyelve... csendesen elhagyá.
Meg akarta Palkót bokrétával lepni,
S ment egy kicsit odébb virágokat szedni.

Mig távol Jolánka virágokat szedett,
Az erdőségbe egy más ember érkezett;
Ki is, midőn lassan ide oda jára,
Véletlen az alvó Palkóra találta.

Mindjárt, hogy meglátta vitéz Kinizsi Pált
Az ember azonnal fura képet csinált...
Nagyon ámult, bámult, igen meg volt lepve -
Palkónkat azonnal rögtön fölismerte.

Sokszor látta ő már Kinizsi Pált itt, ott...
Mert hát ez idegen török - i s p i o n volt.
Török ispion volt parasztos ruhába,
Erdélyből jött, hol a török tábor állta.

Már most ez a róka fajtájú atyafi
Ki akarta Palkónk életét oltani...
Kebléből egy bicskát vett elő a róka,
Hogy majd bele döfí az alvó Palkóba!...

De azon hiszemben, hogy több lesz jutalma
Ha a törököknek élve kézbe adja...
Gondolkozott tehát.... s elhatározá végre,
Hogy más képen viszi Kinizsinket jégre.

Ugyan is parasztos lévén öltözete,
Volt egy szörnyű vastag rudalló kötele -
Fogta tehát lassan az erős kötelet,
S azzal Palkónk kezén erős hurkot vetett.

Azután azt mondá Kinizsinek: „ébredj!”
A mi szegény Palkónk csak ugyan fölébredt...
Meg akarta kicsit dörgölni a szemét,
S akkor látta csak, hogy: meghurkolták kezét.

A pogány egy nagyot nevetett, s azt mondta:
„Hiába vitéz úr... már most meg vagy fogva!
S ha szereted élted, menj a merre hajtlak -
Mert most nincs hatalma az erős magyarnak!”

Alig hogy a török e szavakat mondta,
Kinizsitől már is nyakon vala fogva -
A kötelet széjjel-tépte hamarjába,
Mert az csak egy hitvány fonál volt ő nála.

„Ki fia vagy?... felelj... beszélj szerencsétlen!”
Vitéz Kinizsi Pál szólt illyeténképen.
S úgy megszorította az ispion nyakát,
Hogy az elkékülve ordítá el magát.

A pogány kivallott mindent a mit tudott...
Mondta: hogy Bátori végszükségre jutott -
Hogy Erdélyországban ő, s minden vitéze
Husz annyi töröktől van körül kerítve.

És ha segedelmet nem kap hamarjába
Egy lábig oda vesz egész táborával -
Meg mondta Palkónak, hogy a török itt van,
Bátori Istvánnak serege meg ottan.

Jó szivü Kinizsink még el nem feledte
Mit tett volt Bátori egy időben vele....
Azért is föltette hál’adó szívében:
Hogy jó barátjának mentésére mégyen.

Jolánka ez alatt szinte megérkezett -
S miután Palkóval kissé értekezett;
Megtudván ő tőle szórul szóra mindent,
Áldotta imával a jóságos istent.

Azután sietve indultak utjokra....
Palkó maga előtt a ’spiont hajtotta -
S miután jó hamar beértek a várba,
Vendégéül fogta negyvennyolc órára.

Azután fujatott mindjárt indulóra....
Ültek a huszárok könnyű magyar lóra,
Egy pillanat alatt csata készen álltak -
Már ez szokása - ha baj van - a huszárnak.

Kinizsi kardokat, s páncélt vett magához,
És rövid bucsuzót mondott Jolánkához -
Gyönyörű kis nejét forrón meg ölelte,
S szempillanat alatt lépett a kengyelbe.

Már a magyar olyan!.. béke idejében
Szerelmes gerlice házi tűzhelyében...
De oroszlán akkor, ha van veszedelem,
S csak a h a z a ! hangzik... marad a szerelem.

Palkónk is ilyen volt... ilyen magyar gyerek -
Azért is ölelvén feleségén egyet;
Mint egy harci isten két ragyogó karddal
Verekedni szokott serge előtt nyargal.

Most harsogni kezdtek a harci trombiták -
Dobogtak, vágattak a huszár paripák -
Mentek nagy sebesen... végre eltűnének
Fölvert porában a távol messzeségnek.

Jolánka meg otthon, ereszkedvén térdre,
Szép nagy kék szemeit emelte az égre...
Imigy imádkozván: „Magyarok istene!
Légy a magyar haddal!.. különösen - vele!..”

KILENCEDIK ÉNEK.

Kenyérmező síkján, egy széles térségen
Ezer négy száz hetven-kilencedik évben
Hős Bátori István erdélynek vajdája
Nyolc ezerből álló táborával áll.

Nem messzire tőle egy hegynek oldalán
Táborozott mint egy hatvan ezer pogány...
Nyolc ezerrel szemközt hatvan ezer ember
Olyan mint tó mellett véghetetlen tenger..

Gyönyörű reggel volt. Ép a hajnal hasadt...
Nap volt a hegyeken - éj a hegyek alatt -
Az az, hogy nem is éj, hanem félpírosság,
Melly végig futá a hegy alatti rónát.

A török táborban aludtak még nagyba...
Éltük jelét egy egy örkiáltás adta...
Mellyet - ha elhangzott már a tábor felett -
Lassan zugtak vissza az erdélyi hegyek.

De a magyar sereg talpon állt már régen....
Ugy volt felosztva, hogy kört képezett épen.
Elbusult halovány huszár fiuk mellett
Szomoru gyalogok foglaltanak helyet.

A sereg közepén, egy kis halom felett,
Felhőnél feketébb nagy zászló lebegett.
A halom tetején pedig oltár áll,
Mit egy pár vén vitéz gyep, s gallyból csinála.

A magyar táborban sir csendesség alatt
Őrkiáltás helyett csengetyűk szóltanak -
S a magyar vitézek letérdepeltek...
Misét mondott a pap a kis sereg felett.

Térdepelt - mint mondom - ki ki elől hátul,
A huszárság le volt mind szállva lováról.
S tábori őrtüz, vagy ágyufüst helyébe
Illatos tömjén szállt föl a magos égbe.

Tompa kard csörgésbe, és ló dobogásba
Vegyült az ájtatos zsoltárok hangzása -
Mélyen illetődött hangon szólt az ének:
,Mentsd meg uram, a te igaz hívő néped!'

Szent evangéliomát felolvassván a pap
Fekete lován a vezér elő nyargalt -
Sötét színre festett acél páncéljára
Vakitólag süttött a napnak sugára.

Utána lobogott nagy fekete tolla,
Mit szinte fekete sisakjánál horda.
Talpig mély gyászban volt Bátor a vezér,
Csak széles szablyája volt tündöklő, fehér.

Megrendítő hangon kezdett egy beszédet:
„Bajtársim! Magyarok! elhírhedt vitézek!
Tudjátok, hogy mi áll velünk mostan szemben -
Ellenségünk száma hatvanezer ember.

De szemben áll velünk együtt a dicsőség,
Melly meg koszoruzza a győzelem hőseit...
Mig a hátunk mögött készen áll az átok,
Mit ha gyávák lesztek, a haza szór rátok.

Ha megfutamlanánk ezer asszony, s árva
Jutna a pogányság átkozott jármára....
És mi lennénk azok, kiket átkoznának,
Hogy hitvány védői voltunk a hazának.

Ha lábig elveszünk, akkor megkönyeznek...
S azt mondják: megtették, a mit csak tehettek -
És megnyugosznak a pogányság jármában,
Mint isten próbáló látogatásában.

Bajtársim! a halál, úgy látszik, bizonyos...
Azért járuljunk az urvacsorához most.
Hogy tiszta lélekkel, minden bűntől menten
Lássuk isten színét ott fenn az egekben.

Vessen ki ki kemény számot jó magával,
Hogy erős lélekkel álljon a csatában.
Aztán.... de vitézek!.. többet nem mondhatok,
Megmondok most mindent.... legyetek Magyarok!’

Ezután a vezér, lováról leszállva,
Buzgón meg áldozott a sereg láttára...
S utána egy lábíg mindegyik vitéze
Egyenként részt vett az oltári szentségbe.

Megáldozás után lóra ült a vezér -
S lassu lépésekkel végig ment seregén...
Minden vitézével fejként kezét fogva:
Kikinek ,l é g y m a g y a r !’ e szavakat mondta.

És a magyar fiuk gyorsan egyre másra
Parulát adtanak az elszánt vívásra...
„Légy magyar!’.. „Esküsszöm arra, hogy az leszek!”
Igy imádkozott a misénél a sereg.

A szent áldozatnak lőn azonban vége...
A nap mint tüzisten feljött már az égre.
Tündöklő fenséggel a sima rónára
Sugáraival a hegyekről leszálla.

Mint egy piros tenger hullámoktól verve,
Mozgott a pogányok tarkabarka serge...
Megindult robajjal a hegyek aljáról
Mint egy nagy véres sas kiterjesztett szárnyal.

Az elszánt magyarok maroknyi tábor,
Mintha a törökök árnyéka lett volna;
Leszakadt felhőként állott egy tömegben
A pogányok roppant táborával szemben.

A pogányság mostan szárnyát össze vonva,
S középp hadtestével előre hajolva;
Közös harci jelre elordítja magát,
S előre robogva meg kezdi a csatát.

„Isten velünk!” felelt rá a magyar tábor...
S megbődült az ágyu... hult a golyó zápor...
És a rettentően küzdő sergek felett
Hegy vastagságu füst-felleg emelkedett.

A nagy tüzelésbe más fél óra alatt
A küzködő felek bele fáradtanak.
De csattogott a kard... s repült a nyíl zápor
Mint valami vércsék éles víjjogással.

Fel fel tűnt egy zászló a nagy füstfellegbe...
A harci kiáltás az egeket verte...
Közbe közbe pedig rettentően zajga
Egy egy haldoklónak legutolsó jajja!

Mire a füstfelleg eltűnt mint egy pára;
Széjjel volt verve a magyarok két szárnya.
S a harcoló vezér, hős Bátori alól,
Több nyiltól találva, ki volt löve a ló.

„Uj lovat adjatok!” ordított a vezér,
És a jövő percben ült egy más feketén -
Megfutamlott népét rendbe szedte hamar,
És újra megkezdte küzdését a magyar.

Azonban a török középső hadteste
Jött most a kifáradt kis magyar seregre...
És újra folyt a vér... és csattogott a kard...
Ujra repült a nyíl... hanyatlott a magyar!

E hanyatlás közben golyótól találva
Elvész Bátorinak másik paripája.
Maga a hős vezér sebektől terhesen
Térdre rogyva küzdött a pogány sereggel.

Meglátván a basa Bátori fél vesztét,
Reá uszitotta majd az egész sergét -
S a magyar tábornak megsebzett vezére
Töméntelen néptől körül is lőn véve.

Ezer kard villogott hős Bátori felett...
Megmenekülésről már szó se lehetett...
S már már fut a magyar... leroskad a vezér;
Midőn egy rettentő nagy hangot hoz a szél.

A pogányság megállt egy pár pillanatra...
Azt vélték leszakadt az ég boltozatja.
A hegyekről „Hol van Bátori?..” hang zúga,
Melly a csata roppant zaját felülmulta.

A magas hegyekről vágtatott egy sereg -
Legelől száguldott egy iszonyu gyerek.
Jött mind két kezében egy egy sulyos karddal
Mint valami szálló boszuálló angyal.

„Bátori! Bátori!..” ordítja a vezér,
Olly hangon, minővel a borult ég beszél -
És fekete lován megy mint a fürgeteg...
Kit az ő keze ver, az isten verte meg.

„Kinizsi!..” kiált föl Bátorinak serge,
A nem várt segítyől ujult erőt nyerve...
„Kinizsi!..” kiáltja el Bátori magát,
S vérezve kezd újra védelmező csatát.

Mint két tüzes nyelve a hulló villámnak
Ugy tört utat Palkónk két karddal magának.
Térdig gázolt lova a kiontott vérbe...
Ment, ölt, vágtatott, és Bátorihoz ére.

„Itt vagyok Bátori!..” szólt rettentőt fujva,
Mellytől egy egy gyengébb pogány földre hull....
S Bátorinak egyik kezével kezét ad,
Másikkal pediglen aprítja a pogányt.

„Jőjj velem pajtás! - szólt - hogy ha van még erőd.”
És Bátori István harmadik lóra ült.
Mélyebb sebeiből vérsujtás csepegett...
Mint egy vérző szobor úgy állt Palkó megett.

Kinizsi pediglen huszárai élén
Csak úgy hajókázott a törökök vérén.
Annyi oldalbordát olvasott meg kardja,
Hogy reá nem férne a száma száz lapra.

Kinizsi huszára mind igaz huszár volt....
S vezérüknek nyomán ment, ölt, gyilkolt, vágott...
Bizony nem csuda hát, hogy négy óra alatt
A törökök serge egy lábig elszaladt.

Az az, mit is mondok! hogy szaladt el volna
Egy lábig, egy szálig a hitetlen csorda?!
Nem szaladt el biz az!.. mert elnyult a fübe
Mint egy harminc ezer holt darab belőle.

Még soká üldözték a magyar vitézek
A lóhalálába futó pogány népet...
Mert a magyar huszár akkor legboldogabb,
Ha úgy futás közben apríthat le sokat.

Az idő ez alatt elhaladt már szépen,
Véresen ragyogott már a nap az égen..
Mintha sugárai a mennyei boltba
A magyarok vérének felcsókolták volna.

Hogy összeszedődött a sereg végképen,
És föl állt rendesen, csapatokba szépen;
Bátori az egész seregnek láttára
Hála szókkal borult Kinizsi nyakába.

„Ne cifrázzad pajtás! - szólott Palkónk közbe -
Ne borulj úgy reám!.. ne vérezz úgy össze!
Hisz ez csak kölcsön volt, mit vissza fizettem,
Mert hisz t'od, hogy egyszer adósoddá lettem.

Emlékezhetsz rá, mint menttél meg engem,
Mikoron egy morvát kenyérrel megvertem....
Midőn vadászatkor még molnár koromban
Egy erdőben olly nagy kelepében voltam.

Akkor mondtam, hogy még lesz alkalmatosság,
Hogy megmutassam mi a háladatosság!..
Ime megjött a nap.... mert egy kenyér végett
Itt Kenyérmezején mentélek meg téged!”

De hiába tartott Palkónk illy beszédet!
A sok hálálkodás nem ért hosszat, véget...
Mert Bátori István mindegyik vitéze
Kinizsinkben élet megmentőjét nézte.

Bátori Istvánnak minden katonája
Egyenként ment, s mondott egy két szót hozzája...
Mint egy próbálták a hálálkodó lelkek,
Ki mondjon Palkónknak édesebbet, szebbet.

Azonban az éjnek fekete nagy szárnya
Lassanként leborult a nagy rónaságra -
A vezérek tehát a fáradt csapatnak
Takarodóféle trombitát fuvattak.

De nem pihent ám meg a kifáradt sereg!..
Azonnal ott helyben áldomást rendezett...
A táboron körös körül-tűzet raktak,
S közepén csináltak egy végtelen asztalt.

Ez az asztal pedig nem készült egyébből,
Mint harmincezer holt pogánynak testéből!
Széknek szolgált egy egy kövér török basa,
Ki reggel nem tudta, hogy ülés lesz hasa.

A törökök, vagy is magyarok asztala
Étellet, itallal telesteli vala.
Szép fehér kenyerek, és pecsenyék mellett
Jó borral telt hordók foglaltanak helyet.

Gondolhatni: ehhez milly jó izün láttak
Kifáradt vitézi a győztes csatának!
Igazi tort csaptak ellenségük felett,
Minden vitéz egy egy ellenségén evett.

Jó vacsora után táncra kerekedtek,
Szépen muzsikáltak a barna gyerekek...
Hú az a cigány faj!.. jó, rossz idő alatt
A magyar nemzettől soha el nem szakadt.

Szólott a muzsika... járta a toborzó...
Forgott a sok vitéz mint valami orsó -
Pengett a sarkantyú... és hangzott nagyba
Öröm ujjongás közt egy pár magyar ,a d t a !’

Azonban egyszerre a lármás vitézek
Csendes hallgatás közt szemet meresztének.
Bámulva hallgatott el az egész sereg -
Mert egy holt török test - megelevenedett.

Már aztat gondolták: hogy csuda történik,
S föltámad a török egytől egyig végig.
Midőn a pogány test a cigány bandára,
,Huzd rá a toborzót!..’ magyarul kiálta.

Jobban meg nézé a sereg a törököt,....
Hát - Kinizsit látta a holt török mögött.
Széles vad kedvében az óriás ember
Foga közé egy holt török basát vett fel.

,Huzd rá cigány!’ szólott a bandához ujra...
És a banda hurja szakadtáig huzta.
Kinizsi pediglen törökkel szájába
A toborzót egész könnyűséggel járta!

A dicsőség, s bortul feltüzesült sereg
Gondolhatni erre miként éljenezett!
Eget verve hangzott: éljen Kinizsi Pál!
A sereg meg mentő Temesi kapitány.

Egészen hajnalig tartott a tivornya,
S bizonynal még tovább is eltartott volna;
Hahogy a pogányság nem kezd egy új csatát,
Miután már újból össze szedte magát.

Mint mondom a török megmaradt csapatja
Ujra reá támadt a kis magyar hadra...
Mert a hitetlenek összeszedett serge
Most is rárugott még vagy harmincezerre.

A megapadt magyar harcosok egy része
Annyi küzdés után most egy kicsit féle.
Mit Kinizsi látván imigy szólt hozzájuk:
,Hát tudnak rettegni a magyar huszárok?

Ne féljete!.. hisz ha fél a győztes sereg,
Jobban retteghetnek azok, kik vesztessek!..
Viseljétek fiuk magatokat bátran,
Azután az isten nevében utánam!...'

S rá rohanva Palkónk a török csordára,
Huszárjai bátran mentenek utána -
És a pogányságot a nap alkonytáig
Leapritották mind egyetlen egy lábíg!

Hirmondóul Palkónk egyet élve hagyott,
Kinek utlevelet ezen szókkal adott:
,,Menj el édes fiam szeretett hazádba,
S beszéld el, hogy mint jár, ki a magyart bántja!"

....Bátori e napnak örök emlékére
Kápolnát épített K e n y é r m e z e j é e -
Melly, bár sok viz folyt le azóta a Dunán -
Maiglan ottan áll annyi idő után.

Magyar atyámfia! ha arra vet utad,
E kápolna előtt vedd le kalapodat...
És mondj magadba egy: isten nyugosztalját!..
Hát ha ottan nyugszik egyik öreg apád!!!..

TIZEDIK ÉNEK.

Már most istóriám fonalát elvágom -
Ugy is elég volt már a sok ,á k o m b á k o m ...'
S csak úgy csomó számra röviden érintem
Mit tett még ezután kedves Palkónk, mit nem.

Mert ha mind azt, a mit Palkónk tudott tenni,
Toll alá akarnám igazában venni:
Tintává kellene válni a Dunának,
Nekem meg végéig élni a világnak!

Hogy haza ért Palkónk Kenyérmezejéről
Szülői elmentek már Temes helységéből...
Elmentek F ö l d v á r b a deszkákat árulni -
Ha megért a gyümölcs, le kell annak hullni!

Szép feleségével, a kis Jolánkával
Sok boldog esztendő-t élt még Palkónk által.
Átérezték minden üdvösségét annak
Mit csupán a boldog szerelem ad, s adhat!

Később bucsut mondtak Temes helységének -
Mert Kinizsit o r s z á g b i r ó n a k tették meg!..
Ő tette a törvényt mind egyik polgárra
Az egész kiterjedt nagy magyar hazába.

És mivelhogy Palkónk írást so se tudott,
Azonban mégis illy nagy állásba jutott;
Tehát neve egy nagy pecsétre volt vágva,
Ezt ütötte aztán rá az igazságra.

Azonban a kedves Jolánkát is végre
Az emberi sorsnak utója elérte!
A halálnak irigy, telhetetlen körme
E szép virágszált is magának letörte!

Kinizsinek eztán is csak meg volt, úgy a hogy...
Sokáig érezett értte bubánatot - -
De az idő aztán balzsamot tett rája,
Sirba volt Palkónknak már az egyik lába!

Mikor már kenyere felét rég megette;
Haragja közt nyelvét a szél meg ütötte.
De ő néma nyelvvel is Kinizsi maradt,
S vezetett, ha kellett, a törökre hadat.

S mint a vén fa sokkal nagyobb árnyékot vet;
Kinizsinek hire is mindég inkább terjedt...
Ha csak nevét hallá említeni ezután,
Már száz mértföldre szaladt el a pogány.

De hiába!.. Palkónk is előregegett!
S miként idővel a szikla is megreped:
Ő is hetvenhárom esztendő korába'
E siralom völgyből elment szebb hazába!

Halálát mindenütt széltibe gyászolták,
Megsiratta ötét egész Magyarország.
S a Bakony kebelén felhányt sirja felett
Márvány keresztet a h a z a emeltetett!

A törökök egyszer felkeresték sirját,
S mivel hogy éltében bántani nem birták:
Egy megvagdalt pogány dühöngő mérgébe
Vas golyóval rá lőtt sirja keresztjére.

De a márványról a golyó vissza pattant...
És a pogány szörnyű halállal dőlt hanyatt.
A többi pediglen elfutott, s azt mondta:
,Kinizsi holtan is a török vért ontja!'

Fia, vagy leánya egyetlen se maradt.
Hijába! úgy van az már itt az ég alatt:
Szaporodik a nyul nagyba... hanem osztán
Annál kevesebb az igazi oroszlán.

Utódjául csupán hírét hagyta hátra.
Tele van nevével hazánk krónikája.
Az istóriákon - feldicsérve éig -
Neve mint üstökös úgy huzódik végig.

Maiglan él neve dicsőn, szeplőtlenül,
S fenn marad eztán is bár miljom év elül...
Fennmarad addig, még él a magyar nemzet,
Még az isten véget e világnak nem vet!

V é g e .